

Bornholms Fædegårde

Hans Kofoed, Blykobbegård's segl, med sparren, skjold, hjelm og »vesselborn«. Brugt første gang i 1595. Her gengivet efter hylningsdokumentet fra 1608.

Næsten identiske segl blev ved samme lejlighed brugt af hans bror, landsdommer Jens Kofoed og hans søn, Mads Kofoed.

1700-årenes elegante, rokokoprægede adelskjold, sådan som det angaves at være givet »Jens Kofoed, 1514«, og sådan som det senere er blevet de adelige Kofoed'ers våbenmærke.

Poul Kofoed Madsen's segl fra 1672. Ko-foden blev brugt af Østermarie-grenen i 1600-årene.

Kofoed-våben med ko-foden, tandhjelms og »hjelmsklæde«, sådan som tegneren opfattede det i 1910, og som det nu med tvivlsom berettigelse går igen i »Danske Adelsvåben».

HISTORIERNE OM BORNHOLMS SÆDEGÅRDE.

3

Indledning:	3
Ødegaard - 14. Vornedegård i Østerlars.	4
Maglegård og Mauritz'gård-5. og 15 vornedegaard i Østermarie.	5
Lille Halsegård og Store Halsegård i Østermarie	8
Store Hallegaard i Olsker	10
Lensgård i Østerlars.....	12
Skovsholm og sammen med denne andre drevne sæde- og frimandsgårde: Tygegård, 1. vg Nørregård og Kaasegaard alle beliggende i Ibsker.	13
15. vg St. Kannikegaard i Bodilsker.	16
Store Myregaard i Aaker.....	18
6. vg Fuglsangsgård i Ibsker.....	18
Simlegård i Klemensker.....	19
Blykobbegård, Kyndegård og Vellensgård i Nyker.....	21
Kyndegård:	22
Blykobbegård.	23
Vellensgård.....	23
Eskesgård i Pedersker.....	24
Baggegård i Klemensker.....	25
23. sg Kofoedgård i Østermarie.....	25
26 sg Store Almegård i Knudsker.	27
Vallensgaard i Åker.....	29
Kannikegård i Åker.....	30
Kort visende placeringen af de omtalte 2 riddersæder og 20 sædegårde.	32
Adelsvåben for slægter der forekommer blandt dette heftes aner.....	34

Historierne om Bornholms Sædegårde.

Indledning:

Efter aftale med arkæolog Finn Ole Nielsen, Bornholms Museum, har jeg her forsøgt at samle så mange historier og oplysninger som muligt om de bornholmske sædegårde og deres forskellige ejere, fæstere m.v. Danske adelsmænd havde blandt andet det privilegium, at deres ejendomme var fritaget for skat. Deres hovedsæde kaldte man en sædegård, men også de øvrige gårde, som de ejede var fritaget for skat. Sædegård med tilhørende gårde, kaldtes adels- eller frimandsgods. På Bornholm er der flere adelsmænd, der bosætter sig og opnår skattefritagelse for deres sædegård og øvrige gårde de ejer. Men på Bornholm og i Sønderjylland er der også et begreb, som ikke kendes i resten af landet, som hedder frimænd, og hvis sædegård og øvrige gårde, de ejer, er helt eller delvis fritaget for skat. Der er her som regel tale om ikke-adelsslægter, men hvor en person gennem sin tjeneste for ærkebiskoppen har opnået skattefritagelse for sig og sine efterkommere, vi skal huske på, at Bornholm fra 1149 til 1522 var helt eller delvis underlagt ærkebiskoppen i Lund. Skattefritagelsen er knyttet til denne persons hovedsæde, som bliver kaldt en frimandsgård. Jeg skal under omtalen af de forskellige sædegårde, forsøge at fortælle, om der er tale om en adelslægt eller en frimandsslægt. En fritagelse for skat kunne arves, men det krævede, at den, der arvede også arvede sædegården, også kaldet frimandsgården og et antal gårde, at man giftede sig ind i en adels- eller frimandsslægt, ellers kunne man miste måske halvdelen af fritagelsen for skat. Giftede man sig med en bondedatter, skulle dette i 1500 tallet og herefter anmeldes til lensmanden. Men der var mange tvistigheder. De forskellige lensmænd på Hammershus, der skulle opkræve skatter på Bornholm for ærkebispens, kongen, eller Lübeckerne, alt efter hvem, der havde udnævnt lensmanden, fortolkede reglerne på en måde, så man fik flest mulige skatter. Det gav anledning til mange klager til kongen og ærkebispens, derfor er det svært at beskrive klare regler og forskelle i de privilegier, som adelige og frimænd på Bornholm kunne opnå. Derfor er det vanskeligt at fastslå, når sædegårdens tilhørende gårde ikke længere er helt eller delvist eller måske slet ikke fritaget for skat.

Når sædegården af forskellige årsager ikke længere havde skattefritagelse for tilhørende gårde, overgik den til proprietærstatus, d.v.s. den tidligere sædegård bevarede sin hidtidige skattefritagelse, men for evt. tilhørende gårde skulle betales skat. Under Lübeckertiden støttede kongen adelsmænd og frimænd med at opnå størst mulig skattefritagelse. Håbede på den måde, at frimændene kunne true Lübeckerne. Men efter 1576, da kongen igen overtog skatteopkrævningen, blev reglerne strammet endnu mere. Adelsmænd skulle bevise, at de i 4 generationer havde været af adelsslægt, såvel på mands- som kvindelinen, i alt 16 personer. Dette kunne frimændene ikke bevise, hvorfor deres skattefrihed for tilhørende gårde efterhånden blev helt eller delvis inddraget. Flere sædegårde overgik til kongen ved mageskifter, andre blev solgt, måske fordi, der ikke var arvinger eller at sædegården gik på tvangsauktion. I disse tilfælde overgik sædegården til proprietærstatus. Det sidste frimandsgods på Bornholm var Ll. Halsegård i Østermarie, hvor ejeren Berild Hansen havde stiftet stor gæld og bl.a. lånt store beløb af sin svoger præsten Anders Bleking, som i 1663 forlangte at overtage Lille Halsegård for forfaldet pant. Men østre herreds ting fastslog, at en ufri mand (borgelig) kunne ikke overtage frit jordegods. Men i 1664 tilkendte Bornholms landsting ham ejendommen. Hermed var dødsdommen over frimandsstanden fældet. Nu kunne rige borgere fra købstæderne og rige præster erhverve også tidligere sædegårde og opnå proprietærstatus for denne gård. Lille Halsegård beholdt således sin egen skattefritagelse og overgik dermed til proprietærstatus, ligesom alle de andre tidligere sædegårde, i alt tidligere 20 gårde var gennem årene overgået til proprietærstatus. Det gjaldt dog ikke de tidligere 2 riddersæder: Ødegård og Maglegård, som for længst var overtaget af kongen. Senere blev det også muligt for selvejerbønder ved at indbetale et beløb en gang for alle, at få frigjort deres gårde for at skulle betale jordbogsafgift. Der var i alt over 80 bønder, der benyttede sig af denne mulighed. Men denne fritagelse for at betale jordbogsafgift ligesom proprietærgårdene, var dog kun af kortere eller længere

tid. Således blev det i 1817 bestemt, at tidligere rettigheder overfor fæstebønder ved skifter overgik til de offentlige myndigheder. Og endelig i 1904 blev skattefritagelsen afløst af ejendoms-skyld, som blev ens for alle. De der indbetalte denne kapital, kaldtes frivornede og deres gårde frivornedegårde eller frigårde. Store gårde, der ofte var større end de gamle sædegårde, kaldtes ofte hovedgårde, flere af dem, som nu havde betalt sig fri for jordbogsafgift, kaldte sig herefter proprietærer og deres gårde kaldtes også proprietærgårde. Men her skal kun medtages de 17 tidligere unummerede gårde (tidligere sædegårde), hvor dog flere senere har fået nr., og som efter de ikke længere havde frimandsstatus var overgået til proprietærstatus, samt yderligere 3 nummerede gårde, som på grund af tidligere sædegårdsfriheder var overgået til proprietærstatus: 23 sg, Kofoedgård i Østermarie, 1.vg Nørregård i Ibsker og 15. vg Kannikegård i Bodilsker. 20 gårde, som i dag betegnes som proprietærgårde og som ikke har købt deres skattefritagelse. De øvrige gårde blev benævnt fæstegårde eller vornedegårde, når gården var beboet af en fæster, men ejet af konge, bisp, af adelige eller frimænd. Omkring år 1500 var 13 % af de bornholmske gårde vornedegårde, hvor ejeren betalte fæste til den, der ejede den gård, de havde fæstet og ganske lidt til landsherren. Resten af gårdene var såkaldte selvejergårde, hvor man nok snarere skal kalde ejerne skattebønder, for de var ofte mindst og flere tilfælde mere plagede, end dem, der betalte fæste. Skatter og afgifter var som regel i form af arbejde, kørsel, eller naturalier. Hvis man vil læse mere om disse skatter og afgifter for de bornholmske bønder henvises til Hanne Valsø Vensilds artikel : Hammershus Bornholmernes borg i Bornh. Saml.rk 3 bind 11. I jordebog fra 1616 er selvejergårdene betegnet med selvejernr, mens vornedegårdene først betegnes med nr. i 1671.

Et andet privilegium var, at de bornholmske adels- og frimænd var medlemmer af det bornholmske landsting. Bornholmske landsdommere var ligeledes adelige eller frimænd indtil 1646. Ligelede var det øens frimænd, der ud af deres midte valgte 2 repræsentanter, der skulle repræsentere Bornholm ved hyldning af en ny konge.

Ødegaard - 14. Vornedegård i Østerlars.

Af de 54 mandnavne, der omkring 1050-1100 er indristet i Bornholms runestene er Øde, som Ødegård evt. er opkaldt efter. Kan også være, at den måske har ligget et øde sted.

Den første ejer, som jeg har fundet her, er Elaf Odinkarssøn. Men det er antagelig den næste ejer, der gør gården til en sædegård, i det den overtages af ridder Hans Erikssøn, som er slotshøvedsmand på Hammershus. Han er antagelig blevet høvedsmand efter 1325, hvor hans bror Carl den røde, bliver ærkebiskop. Zahrtmann kalder ham Hans. Men i bogen Nackommen Gorms des Alten, kaldes han Jens . Han var gift med Gertrud Pedersdatter Kalf fra Bosø i Skåne. Hans riddergods på Bornholm bestod yderligere af 11 gårde, som han i 1335 skænkede Lundekapitlet: Puggegård og Viesgård (7 og 8.vg) i Ibsker, Lille Krusegård, Tornegård og Lille- og Store Kannikegård (2., 3., , 10.,og 15.vg.) i Bodilsker, Store Bjerregård 9.vg i Vestermarie, Kannikegård 11. vg i Klemensker og 3, som man hidtil ikke har kunnet stedfæste. 5 år senere tilskødede han ærkebispesædet resten af sit gårdeje på Bornholm undtagen Ødegård i Østerlars. Hvilke og hvor mange gårde, dette omfattede, har jeg ikke kunnet finde. Men det har været et efter bornholmske forhold stort riddersæde. Ved at have ejet St. Kannikegård i Bodilsker, var han den første ejer, vi kender på denne sædegård som omtales på side12.

Hvem var denne Hans (Jens) Erikssøn: Ifl. Slægtsforholdsbeskrivelsen i Nachkommen Gorms des Alten var han og hans bror ærkebiskop Carl Eriksøn sønnesønner af Johannes Erlandsen , som døde 25. December 1272. Han var gældker i Skåne og høvedsmand på Hålsingborg Slot. Johannes far var Ridder Erland Erlandsen Galen, som blev dræbt i 1226 i et slag ved Rendsburg. Jeg er ikke kommet længere tilbage i denne mandlige slægtslinie, men han var gift med Cecilie Herlufsdatter, som er 5. slægtled efter Skjalm Hvide. Fra denne slægtslinie lige linier f.eks. til Gorm den Gamle. Hendes morbroder var ærkebisp Anders Sunesen, som blev ærkebiskop i 1201-1222, hvor han afløste ærkebiskop Absalon. Sammen med sine 2 forgængere Eskil og Absalon, og et par af hans nærmeste efterfølgere, stod han for opførelsen af de første stenkirker på Bornholm i de 15 bornholmske sogne. I byerne blev der bygget kapeller , i Rønne allerede o. 1275. I Nexø og

Svaneke formodentlig o- 1350 , i Hasle ca. 1460 og i Allinge ca. 1500. Anders Sunesen kender vi også fra korstogene til Estland, hvor Dannebrog faldt ned fra himlen, den 15. Juni 1219. Ifl. Zahrtmann, Borringholmerens Historiebog b. 1 side 62, var det Anders Sunesen, der gør kirkebyggeriet af Åkirke færdigt og forsyner den med et vældigt fæstningstårn med tinder, så det mere ligner en fæstning end en kirke, men det ligger også kun 5 km fra den borg, som kongen er ved at opføre, som vi kender som Lilleborg.

Ridder Erland Erlandsen Galen og Cecilie Herlufsdatter fik udover Johannes også 3 andre sønner og en datter, som fik stor betydning for Bornholm. Først og fremmest var det Jacob Erlandsen, som blev ærkebiskop i Lund 1254 til 1274. Han lægger sig hurtigt ud med Christoffer d. 1., som bl.a. bebrejder ham, at han har opført en borg (Hammershus). Det nægter han, han påstår, at hans tvillingbror Anders har udbygget en ældre borg til sin egen ridderborg. Det ender med, at kongen lader ham fængsle, men det bliver hans bror gældkeren (øverste embedsmand i Skåne) Niels Erlandsen Galen, som fængsler Jacob Erlandsen. Anders og Roskildebiskoppen Peder Bang, der har lyst kongen i band, tager kontakt til fyrst Jarmer på Rügen og Hertug Erik Abelsøn. Opmuntret af paven drager de med deres hær til Bornholm omkring 1. april 1259, bl.a. brænder de Lilleborg af. Kongens styrker bliver slået. Man fortsætter til København, så Peder Bang igen kan få sin borg i København tilbage. Jacob bliver senere frigivet og flygter til udlandet, Erik Klipping har overtaget kongemagten, men fængsles af Holstens grever. Da han 3 år senere i 1265 bliver fri, lader han sine hærstyrker indtage Hammershus. Anders må forlade Hammershus. I 1276 efter at Jacob er død i 1274, indgår Erik Klipping et forlig, hvor han igen må afstå de 3 bornholmske herreder til ærkebispesædet i Lund og hermed også Hammershus.

Efter Jacobs død i 1274, bliver hans bror Erland Erlandsen ærkebiskop, men han dør allerede i 1276, inden pavens endelige godkendelse foreligger.

Biskop Peder Bang, der lyser kongen i band og flygter til Rügenfyrsten, er søn af Jacob Erlandsens søster Margrethe. Hun fik en dattersøn, som senere blev ærkebiskop Jens Grand, der var ærkebiskop fra 1289 - 1302, som giver Erik Klippings fredløse mordere husly på Hammershus. Bliver fængslet af Erik Menved, men flygter fra Søborg fængsel til Hammershus, og videre til Paven, bliver til sidst afsat, men kongen må som bod aflevere også det 4. herred til ærkebiskoppen, som så kan opkræve skatter over hele Bornholm.

Tilbage til Hans (Jens) Erikssøn, han var som sagt høvedsmand på Hammershus. Mens han er høvedsmand, bliver en tidligere badstue og beboelsesrum på Hammershus, ombygget til et 14 x 7 m stort Margrethe kapel, hvortil hans bror ærkebiskop Carl i sit dødsår 1334 testamenterer 10 mark purt sølv til indkøb af jordegods, der skulle tjene til slotskappellets underhold.

Jeg har ikke, hverken her på Bornholm eller i Skåne, kunnet finde efterkommere af Hans (Jens) Erikssøn. Men går vi tilbage til hans farbror Niels Erlandsen, som fængslede sin bror Jacob Erlandsen, så vil mange bornholmere kunne føre deres lige slægtslinier gennem ham og videre til f.eks. Gorm den Gamle. Niels Erlandsen får en sønnesøn Peder Jensen, som afløser Carl den røde som ærkebiskop i 1334- 1355, han vælger sin bror Jep Jensen som høvedsmand på Hammershus, hvor han antagelig o. 1345 afløser Hans(Jens) Erikssøn. Jep Jensen er antagelig høvedsmand til omkring 1360. Blandt efterkommere af Erland Erlandsen, vil vi i omtalen af St. og Lille Halsegård støde på Ødbern Peder Hals og på Hans Berildsen, som er adels- og frimandsslægter, der gør disse gårde til bornholmske sædegårde. Men af alle de her nævnte personer, er det kun Hans(Jens) Erikssøn og hans kone Gertrud Pedersdatter, der har boet på Ødegård i Østerlars. Jeg har ikke fundet andre spændende personer, der har boet her. Gården blev senere til fattiggård efter at den var kommet i ærkebispens eje og senere i kongens eje, derfor opnåede den ikke proprietærstatus.

Maglegård og Mauritz´gård–5. og 15 vornedegaard i Østermarie.

Maglegård betyder ”Den store gård”. Den anden gård: Mauritzgaard opkaldt efter Sct. Mauritius, til hvem kapellet ved Maglegård har været indviet. Zahrtmann kalder også Mauritzgård for Elleshus. Maglegårdskapellet er indviet til 2 helgener: Udover Sct. Mauritiuz også Sct. Margrethe.

Den 1. Ejer, som jeg har fundet her, er Ridder Aage Nielssøn Sparre, som menes at være barnefødt i Skåne. Han tilføjede til sin underskrift ”a wapn”, der kendetegner ham som væbner, adelsmand. Han tilhørte en skånsk gren af adelsslægten Sparre, som havde 2 sparer i deres våbenmærke. Han var høvedsmand på Hammershus 1424, hvor det er nævnt 1.gang og har antagelig trukket sig tilbage til Maglegård i 1434, men var måske midlertidigt tilbage i 1443. På Maglegård havde han omkring 1432 bygget Sct. Mauritz kapel. Ærkebispens på den tid hed Peder Lykke, som var ærkebiskop fra 1418-1436. Som udstedte et afladsbrev til de, der besøgte kapellet.

Kapellet var kun ca. 5x7 m, der var kun tale om et huskapel. For at få forrettet kapeltjeneste lod han d. 19, april 1457 tilskøde sognepræsten i Østermarie sogn en gård, mod at præsten og hans efterkommere forpligtede sig til hver lørdag at holde en messe i kapellet, hvor Aage Nielssøn og hans hustru Kirstine Gjordsdatter deltog.

Aage Nielssøn købte flittigt gårde på østlandet, således 1429 Stensgård (Smedegård) i Ibsker og Pæregård i Østerlars, i hvilket sogn, han også ejede Rågelundsgård. Hvor mange gårde, han samlede, ved man ikke, men regner med mellem 10-20. Hans agt synes at have været den at gøre Maglegård til hovedsæde for et adelsgods, hvortil rettelig hørte et godskapel. Selv om dette ikke lykkedes, forblev Maglegård igennem mere end 1 århundrede hovedgården i det største samlede enkeltmandseje af strøgårde, som man hidtil havde set på Bornholm.

Af et tidligere ægteskab havde Aage Nielssøns hustru en datter, der hed Karine, der blev gift med væbneren Jep Lang, som fra sine forældre også havde arvet flere gårde på Bornholm. Aage Nielssøn døde i 1460. Hans enke flyttede formodentlig til slægtens skånske hjemsted Landskrone. Sønnen Niels Aagessøn havde fået ridderslaget, men havde brugt mange penge i sine unge år. Efter at være vendt hjem til Maglegård, måtte han låne penge af sin kone: Sofie Lavesdatter, for hvilket han måtte pantsætte til hende selve Maglegaard og 6 andre gårde på Bornholm, dele af hans forældrearv. Hans halvsøster, der var blevet gift med Jep Lange, havde en søn, der hed Per Lang, overlod dem for livstid 2 gårde i Rø sogn, samt Svaneke by med alle dens rettigheder.

Ridder Niels Aagessøn sad i ro på Maglegård og holdt kapellet smukt i hævd, han tilskødede d. 6. Januar 1493. 3 gårde til præstekaldet i Østermarie, for at der til evig skulle læses en fredagsmesse i Østermarie kirke og den sædvanlige lørdagsmesse i Maglegårdskapellet. Kort før sin død skænkede han og hans hustru en sølvskål, der have en værdi af 12 lübske mark til Helliggæstes Kloster i Malmø. I efteråret 1494 døde han på Maglegård. I sit testamente havde han tillagt hver kirke og kapel på Bornholm en rhinsk gylden, hver præst 3 og hver sognedegn 1 skilling grot. Sparreslægten på Bornholm endte med ham. Hans halvsøster Karin sad i flere år som enke på Frennegård i Ibsker.

Efter Niels Aagessøns død gik hans bornholmske gårde over til hans søstersøn Per Lang. Denne havde efter sin far arvet flere bornholmske gårde, og han havde yderligere øget dette ved gårdkøb på Bornholm, navnlig i året 1490, da han bl.a. købte Hallegård i Åker, på hans hånd samlede det største gårdeje, som man hidtil havde set på Bornholm, men da han selv boede i Skåne på Valløse gik øen fri for herresæde og hoveri. Hans bornholmske jordegods omfattede 30 ejendomme.

For at sikre sine bornholmske ejendomme for fritagelse af skat, fik Per Lang i 1495 hos ærkebiskop Jens Brostrup garanti for evig fritagelse for de sædvanlige afgifter og skatter, og i 1507 blev dette frihedsbrev stadfæstet af ærkebiskop Byrge. Da Kong Hans truede med at fratage ærkebispesædet Bornholm, fik han 1509 også kongens tilsagn om, at han og hans arvinger i al fremtid skulle have skattefritagelse, som andre riddere havde det i det øvrige land. Men det varede ikke længe. Han døde i 1511 og hans datter Anne, der havde giftet sig med Niels Brahe til Vandaas, medbragte sin ægtefælle alle de bornholmske gårde, herunder også Maglegård – til ” evig tid” varede 4 år.

I 1511 lod samme ærkebiskop Byrge sin høvedsmand på Hammershus Sten Steenssøn udpante Niels Brahes bønder for skat. I 1515 klagede man over høvedsmandens hårde fremfærd. Efter Byrges og Sten Steenssøns død lykkedes det kongen at få deres efterfølgere til at undlade at opkræve dobbeltskat og tilbagegive de opkrævede skatter. Denne strid mellem bisp og konge var med til, at Chr. d. 2. i 1522 overtog Hammershus, hvor han henviste til en aftale med Valdemar Atterdag, at kongen kunne kræve slottet og Bornholm tilbage. Hermed ophørte bispevældets tid på Bornholm.

Chr. d. 2. var blevet fordrevet af den nyudnævnte konge Fredrik d. 1. Niels Brahe gik i kamp for Chr. d. 2., men Fredrik d. 1. fik ham i 1525 dømt til døden. Han blev først fanget i 1528 og henrettet i 1529. Hans enke Anna Lang, fik samme år sit bornholmske fædrenegods erkendt som sit eje med adelige friheder, herunder også Maglegård. I 1525 overtog de lübske lensmænd på Hammershus skatteopkrævningerne, de fulgte Steen Steenssøns skattelister, så hun måtte igen kæmpe om skattefritagelse. Hendes søn Jørgen Brahe til Valløse solgte i 1533 sine 30 bornholmske gårde til rigsråd Peder Oxe. I 1555 besøgte Peder Oxe sin foged på Maglegård sammen med 2 andre rigsråder og holdt her et møde med Lübecks borgmester m.fl. De danske rigsråder forelagde de lübske reræsentanter en række forkerte lübske domme overfor bornholmerne, en efter en trådte 119 bornholmere frem og krævede erstatning, og for de ulovlige domme, blev de tilkendt erstatning. Dette Maglegårdsmøde gav ikke alene erstatning, men værnede mod fortsat uret. I 1558 kom Peder Oxe i unåde og måtte flygte til udlandet, hans 30 gårde overgik til kronen. I 1562 overgav kongen de 30 gårde til Jørgen Rud til Vedbygaard. Men i 1565 overlod kongen de 30 gårde til den lübske høvedsmand Schweder Ketting. Man var nu inde i 7 års-krigen, kongen måtte kalde Peder Oxe hjem, da han mente, at han ville kunne frelse Danmark. Han fik sine godser tilbage, herunder de 30 bornholmske gårde, herunder Maglegård. I 1567 blev Peder Oxe Righofmester. I 1574 øgede han sine bornholmske besiddelser med yderligere 2 gårde, idet han af kannik Peder Myhre købte 2 gårde: Myregård i Østermarie og 20 vg Klintebygård i Ibsker. Peder Oxe døde 1. august 1576. Peder Oxes enke mageskiftede 1578 med Fredrik den 2., så de 32 bornholmske gårde faldt ind under kronen. Hun fik Tordsø gods i Skåne. Navnene på 30 af de 32 gårde fremgår af mit hefte om Bornholmske Vornedegårde. Hermed var Maglegårds adelsdage forbi, den blev en af kronens fæste- eller vornedegårde. Derfor er dette riddersæde opført med vornedegårdsnr. og ikke som de fleste sædegårde uden nr. Maglegårdskapellet var forfaldt og efter 1536, da vi skiftede troskik, var der heller ikke længere en aftale om lørdagsmesser. Men med kapellets ende, ender ikke Maglegårds historie. Den næste adelsmand, der kommer til at have denne gård i fæste, er Chr. Maccabæus, en skånsk adelsmand, som i 1638 bliver udnævnt til at lede den militære uddannelse af de bornholmske bønder. Han boer på Skovsholm, se herom under Skovsholms historie. Men han får stillet Maglegård til rådighed som kaptajns gård. Men da han bliver landsforvist i 1645 mister han Maglegård. Herefter bliver en tysker ved navn Sebald Zimmermann hans efterfølger som kaptajn. Han bosætter sig på Maglegård, hvor han dør i maj 1658. Den næste der bliver udnævnt som kaptajn er frihedshelten Jens Pedersen Kofoed, som havde deltaget i oprøret mod svenskerne i 1658. Han fik nu overdraget Maglegård, som på den tid lå fordærvet og afbrændt hen. Endnu 16 år efter var dens avlsbygninger ikke blevet genrejst. Jens Kofoed, sad her i små kår, hans 1. kone hed Sander Pedersdatter og var datter af borgmester Sander Lesler i Hasle. Med hende fik han 21 børn. Med kone nr. 2 Elisabeth Akkeleye fik han 3 børn. Hun var af skånsk adelslægt, hendes onkel var Chr. Maccabæus, det var ham, der havde Maglegård, som kaptajns gård, men blev landsforvist 1645, men benådet i 1648, I Østermarie kirke findes et maleri med Jens Kofoed med sine 2 hustruer og de 24 børn.

I 1581 gjorde Chr. d. 5. Maglegård fri for afgifter. Efter kongens besøg i 1687 fik han og Akkeleye for livstid den afgiftsfri besiddelse af Maglegård (5.vg) og det tilliggende Elleshus, som også kaldes Mauritzgård (15. Vg). Her døde han 62 år gammel 23. Maj 1691. Efter hans død giftede Elisabeth Akkeleye sig i 1692 med fændrik Claus Kofoed, født på 23 sg Kofodgård i Østermarie. Han blev senere kaptajn og major. Næsten 85 år gammel døde Elisabeth Akkeleye i 1739. I 1731 gav Chr. d. 6. tilsagn om at Claus Kofoed kunne beholde Maglegård til sin død, som fandt sted i hans 80. år i 1743. Forinden havde han i 1739 afstået fæstet af Maglegård til Jens Kofoed's og Akkeleyes dattersøn, fændrik Gabriel Larsen Kofoed, som i 1740 fik kongeligt fæste på gården. I

1744, da kongen ved auktion bortskødte alle kronens gårde på Bornholm, købte Gabriel Kofoed Maglegård og Elleshus. Gabriel Kofoed døde i 1760. Hans 3 årige søn Claus Kofoed blev ejer af de 2 sammenlagte gårde. Claus bestemte før sin tidlige død 1784, at hans ældste datter efter mode-rens død, skulle arve Maglegård, hans yngste datter skulle arve Elleshus. Hans enke fik i et nyt ægteskab en søn, den senere major Thor Maglegård 1787-1835. Af de nævnte 2 døtre, giftede den ældste sig med kaptajn, sandemand Lars Westh på Loftsgård i Vestermarie. Den yngste datter giftede sig med en den gang næsten ukendt lige udnævnt holtzførster Hans Rømer, som boede i et usselt udbyggerhus Eskeviske på Åker Lyng. Han blev den kendte Hans Rømer, som skabte Al-mindingen og byggede Rømersdal.. Men der var små kår, så i 1820 solgte han sin kones forældrearv til Elleshus til hendes halvbroder Thor Maglegård, der 2 år forinden havde købt Maglegård af den anden søster. Ved majorinde Margrethe Maglegårds død 1899, gik de sammenføjede gårde i arv til sønnesøns søn Thor Maglegård Westh. I år 1900 blev de sidste rester af Maglegårdskapellet fredet.

Hvis man forsker i slægtslinier, er der mange, der kan føre slægten tilbage til Jens Kofoed, takket være hans mange børn. Fra Jens Kofoed er der slægtslinier, hvor man kan komme tilbage til Uf-slægten, der er dog her nogle uoverensstemmelser mellem de forskellige slægtstavler, når vi kommer til de første Kofoed'er i Kyndegårdslinien. Så er det bedre, hvis man rammer Claus Kofoed, han stammer fra Østermarielinien, hvor man over Bohn, Gagge kan komme langt tilbage, her er også en bedre linie over Uf-slægten, ligesom hans mor er en "ægte" Kjøller, der er også en linie til Myhre-slægten, som går videre gennem Galenslægten.

Lille Halsegård og Store Halsegård i Østermarie.

Her er tale om 2 sædegårde, men som jeg vil omtale under et, idet den første ejer, tilsyneladende ejer begge gårde. Gårdenes navne i dag er Halsegård (Lille Halsegård) og Gadebygård (Store Halsegård). Slægtens våbenmærke er en kongekrone.

Bemærk, at der ikke er anført noget nr. for vornedegård eller selvejergård. Dette skyldes, at Halsegårdene har været sædegårde, også efter man fastlagde nr. for gårde på Bornholm. Sæde- og frimandsgårde fik ikke noget nr. Senere kan de få et nr., hvis de bliver lagt ind under kronen, så får de et vornedegårdsnr., f.eks. Maglegård i Østermarie, Ødegård i Østerlars og Kannikkegård i Bodilsker. Hvis de bliver lagt sammen med en nummeret selvejergård, overtager de denne gårds selvejernr., f.eks. St. Almegård i Knudsker og Simlegård i Klemensker, de øvrige sædegårde er ligesom Halsegårdene uden nr.

Halsegårdene er formodentligt næst efter Ødegård de ældste sædegårde på Bornholm. Men den første, som vi kender, der ejer Store og Lille Halsegårdene er Odbern Peder Hals. Af de 2 gårde boer han antagelig på Store Halsegård. Gårdene er formodentligt opkaldt efter ham.

Odbern Peder Hals er en skånsk adelsmand af ridderslægt, der er gift med Maren Clausdatter. Han er stamfader til den bornholmske Halsslægt, som vi senere også vil støde på gennem giftermål i de bornholmske frimandsslægter Myhre og Berildsen m.fl. Når vi senere hører om hovedsmand på Hammershus Michael Hals, så tilhører han ikke den bornholmske Halsslægt, men derimod en norsk slægtsgren.

Udover at Odbern Peder Hals ejede Store og Lille Halsegårdene i Østermarie ved vi kun, at han døde i 1407, samme år som hans enke Maren Clausdatter skøder Lille Halsegård i Østermarie med en tilhørende mølle til sin kommende svigersøn Ormer Herlugsen, som er trolovet med datteren Cathrine Peder Halsdatter. Gård og mølle gives som medgift. Medgiften vidner om, at Peder Hals har været en velhavende mand.

Store Halsegård (Gadebygård) overtages af hans søn Odbern Hals i 1407. Han er også nævnt i 1419. Jeg har ikke kunnet finde, hvem han var gift med.

Herefter overtages St. Halsegård af hans søn Peder Hals, som er nævnt som adelsmand. Han ejer tilsyneladende både St. og Lille Halsegård. Gårdene overtages videre af hans søn, som ligesom sin farfar hedder Ødbern Hals. Han er gift med Andersdatter Galen, som er en adelsjomfru af den kendte Galenslægt i Skåne. Hendes bedstemoder hedder Elsebe Clausdatter Lang, måske i familie med Langfamilien, der i sin tid ejede Maglegårdsgodset. Hun er gift med Tue Galen, hvis tiptipoldefar er gældkeren Niels Erlandsen, som er onkel til faderen til Hans(Jens) Erikssøns, som ejede Ødegård i Østerlars. Det var denne gældker Niels Erlandsen, som fængslede sin bror ærkebiskop Jacob Erlandsen.

Ødbern Hals og Andersdatter Galen får 3 børn: sønnen Jørgen Hals, der overtager St. og Lille Halsegård og, datteren Anna (Ane) Hals og datteren Else Ødbernsdatter. Anna Hals bliver gift med Poul Olsen og de boer på Bjerregård i Åker. De får en datter, der hedder Poulsdatter, der gifter sig med Peder Myhre 6. Vg. Fuglsangsgård i Ibsker, men det vender vi tilbage til, under historien om Myregård i Åker. Om at forældrene boede på Bornholm og at deres børn var født på Bornholm, bevidnedes af høvedsmand Michel Hals på Hammershus i 1522.

Sønnen Jørgen Hals overtog som nævnt St. Halsegård og Lille Halsegård, hvor han var født før 1522. Kaldte sig frimand. Han overlod Lille og St.Halsegård til sin datter Jørgensdatter Hals, der blev gift med Hans Berildsen, som var landsdommer, udnævnt af kongen i 1551, først som bisidder sammen med Henning Gagges bror Peder Gagge, landsdommer er Hans Reymer, .samtidig med udnævnelsen af de 2 meddommere, udnævner kongen hofsinde Henning Gagge som jurisdiktionsfoged , Hans Berildsen blev landsdommer i 1557, efter at Hans Reymer var død. Hans Berildsen ejede også 24. Vg Bjerregård i Åker. Det var antagelig på Bjerregård, han boede, idet han blev kaldt Hans Berildsen af Bjerregård, som tidligere var ejet af Ane Hals, hans morfars søster. Han blev betegnet som frimand. I 1561 blev Hans Berildsen dømt fra landsdommersædet , fordi han med stor uret havde dømt bonden Ødbjørn Hansen Østerlars. Han blev dog senere tilgivet af Fredrik d. 2.

Lille Halsegård blev herefter overtaget af hans søn Berild Hansen, som er nævnt som frimand. Ejede formodentlig også Bjerregård i Åker.

Bjerregård og Lille Halsegård overtages af hans søn Hans Berildsen , som også betegnedes som frimand.. Han var gift med Karen, som var født i 1581 og død 1648.

St. Halsegård overtoges antagelig af en bror Niels Berildsen, der var gift med Elsebe Kofoed, datter af Peder Kofoed, Kofoedgård i Østermarie. Peder Kofoed og hans slægt kommer vi tilbage til under beskrivelsen af Kofoedgård i Østermarie

Frimand Berild Hansen blev nu den næste ejer af såvel Lille Halsegård som Bjerregård. Han dør i 1668. Han var 2 gang gift med Margrethe Maccabæus, datter af Chr. Maccabæus den ældre fra Skovsholm. Berild Hansen ejede 6 gårde på Bornholm i alt 41 td hartkorn , men havde sat det hele over styr ved salg og pantsætning, Han måtte i 1664 afgive Lille. Halsegård til sin svoger, Bornholms rigeste mand, præsten Rasmus Anders Bleking i Vestermarie som indfrielse af et pant. Som den sidste sædegård på Bornholm, overgår herved Lille Halsegård til proprietærstatus. Se herom i indledningen. Måtte herefter ikke kalde sig frimand. Herved mistede Bornholm sin sidste frimand. Berild Hansen og Niels Berildsen deltog i 1648 i udstedelse af hyldningsfuldmagter til at hylde Fredrik d. 3., hvor man skulle vælge 2 repræsentanter til at hylde Fredrik d. 3.

Halsegårdene hører til de gårde, som længst har nydt godt af skattefrtagelse. Vi kan regne med, at den første ejer Odbern Peder Hals, som dør i 1407, er kommet til Bornholm omkring år 1400. I 1664 får Berild Hansen som nævnt ovenfor, indraget retten til at kalde sig frimand. Vi kan med Berild Hansen som den sidste frimand konstatere, at gården har været sædegård i ca. 260 år.

Mange bornholmere kan føre deres slægtslinier tilbage til de her nævnte personer. Kr. Kure, der har udarbejdet de bornholmske gårdfortegnelser, er 6. generation efter sidstnævnte Berild Hansen.

Store Hallegaard i Olsker

Den første adelsmand, der boede på St. Hallegård i Olsker, er ifølge stamtavlen for Kjøllegårdsslægterne Claus Køller, som var gift 2 gange, men navnene på hans hustruer er ubekendte. Han er søn af Hans von Køller, som sandsynligvis boede på 13. sg Kølleregård i Ibsker, han er født omkring år 1500. Han kom fra Pommern, som den gang var dansk, han er her af en uradelig familie von Køller, der ejede store godser i dette område. Han er dansk ridder. Om han har købt St. Hallegård eller det er hans søn er et åbent spørgsmål. Claus Køller havde en bror, der hed Rasmus Køller, der er nævnt at bo i Ibsker i 1555 sandsynligvis på 13 sg Kølleregård i Ibsker, og på Krakkegård i Klemensker i 1572. Krakkegård hedder i dag Kølleregård, idet den i 1620 blev lagt sammen med 35. sg Kølleregård, der var nabogård til Krakkegård, som hans kone Birgitte havde arvet efter sine bedsteforældre. På bornholmsk hedder hun Borritta. Hun kom til at spille en væsentlig rolle. Rasmus og Borritta boede på Krakkegård.

Krakkegård var tidligere gjort skattefri af en af ærkebisperne i Lund, men kun i 3 generationer, Borritta var 3. generation. Men nu rådede Lübeckerne, og Schweder Ketting krævede landgilde: en halv tønne smør årligt. Borritta sagde sin mening herom i djærve udtryk, og de blev viderebragt neppe i forskønnede udtryk til Ketting, der lod sin ridefoged Frantz Holst indstævne hende for Nørre Herreds ting. Hun dømtes den 1. august 1570 af herredsfoged for Nørre Herred Oluf Bagge, Baggegård i Klemensker og 12 agtede gode bønder til kagstrygning, og dommen blev eksekveret

At blive offentligt pisket var en frygtelig vanærende straf, men Borritta var dog ikke mere forknyt, end at hun rejste til København og med hjælp af Peder Oxe, fik hun sagen indanket for herredagen, den tids højesteret. Her fik hun medhold. Hjemstedsdommen blev omstødt den 12. Juni 1572. Hun fik tilkendt stor erstatning og skattefriheden blev 1574 stadfæstet af kongen. Men vi er ikke færdig med Borritas historie. Når historien om Baggegaard i Klemensker skal fortælles, så fortsætter Borritas historie. Efter sin frifindelse tog hun kampen op med ridefogeden, som måtte rømme af landet. Hun tog også kampen op med Schweder Ketting, og gjorde hans tilværelse meget bitter, og en medvirkende årsag til, at han måtte forlade sit job i utide.

Rasmus og Borritta fik en søn Hans Kjøllet (Bemærk, at nu er Køller blevet stavet på bornholmsk med j), hvis Søn Claus Kjøllet, der sammen med sine 2 hustruer Margrethe Simonsdatter Munch og Boehl Svendsdatter fik i alt 11 børn, som bliver grundlaget for 11 ”ægte” Kjølletslægtslinier. En anden søn Laurits Kjøllet overtager Krakkegård og det er ham, der i 1620 lægger Krakkegård sammen med nabogården 35. sg Kølleregård, og det er nu begge gårde, der tilsammen bliver til 35. sg Kølleregård i Klemensker, det bliver hans søn Hans Larsen Kjøllet, der igen skal betale smørskat for Krakkegård. Ifl. nedennævnte slægtstavle for Kjølletgårdsslægten. Det er i denne stamtavle side 3, at jeg har fundet, at de 2 gårde lægges sammen.

Men tilbage til St. Hallegård i Olsker, som er sædegården, Claus Køller er i stamtavlen Kjølletslægterne (Margit Tobberup) tildelt 3 børn Christen Clausen Køller (1), Jacob og Christine, men ifølge andre kilder, f.eks. Zahrtmann, er Jacob og Christine og en søn yderligere Christen (2) opført som børn af førstnævnte Christen Clausen Køller (1), hvilket også passer bedre med anførte årstal-

Altså ejer nr. 2 efter Claus Køller bliver hans søn Christen Clausen Køller, (1). Han blev gift med Margrethe Uf. Hun er datter af landsdommer, jurisdiktionsfoged Mogens Uf. Uffernes anelinier vil vi vende tilbage til under historien om sædegården St. Kannikegård i Bodilsker. 1580 blev han forlenet med St. Kannikegårdsgodset i Bodilsker, et fæste til domkapitelet i Lund, der går i arv i 1584 til hans kone efter Mogens Uf. Chresten Clausen Køller ejede også Krashavegård i Klemensker, som også havde været ejet af Mogens Uf. Men forinden havde hans kone også arvet

Skovsholmsgodeset. De videre under Skovsholm. (om det er St. eller Lille Krashavegård eller begge oplyser mine kilder intet om).

Men her skal vi fortælle om Margrethe Uf's 4 brødre, som alle døde sønneløse, så hun arvede sædegården Skovsholm. Først var der Peder Uf, som ejede Skovsholm og ham vil vi vende tilbage til i historien om Skovsholm. Den værste af Uf-sønnerne var Phillip, han lod sin søster Sidsel, der ligesom en anden søster, havde giftet sig med en ikke adelig, fængsle som hævn, fordi de efter hans mening, havde sat en plet på slægtens adelige skjold, det der bar 3 agern over en skrå bjælke. Han truede sin mor Berete Kyrning med en ladt bøsse, fordi hun ikke ville give ham flere penge. En dag i marts 1581 red Philip sammen med sin bror Esbern, samt sin svoger Christen Clausen Køller (1). (Den her nævnte ejer af St. Hallegaard) ind på St. Hallegård i Olsker. Her kom man i trætte om nogle dokumenter, det endte med slagsmål og skarpe våben. Esbern Uf blev stukket ned og dræbt og Philip blev hårdt såret og måtte køres i slæde til broderen Hans Uf. Philip og Hans Uf forsøgte nu at få svogeren Christen Clausen Køller dømt for drabet. Den 29. April afsagde lands-tinget dommen, som frifandt Christen Clausen Køller (1). Men brødrene indklagede sagen for herredagen. Herredagen turde ikke dømme, så både Christen og Philip blev sat fri. Men da Philip senere kom ind i en ny batalje i København og sammen med sagen fra Bornholm, endte det med, at han måtte lægge hovedet på blokken for bødlens sværd.

Efter Christen Clausen Køllers (1) død overtog hans næstældste søn Jacob Køller St. Hallegård, hans ældste søn Christen Clausen Køller(2) havde arvet Skovsholm efter sin mor, som igen havde arvet den efter sin bror Peder Uf, Men da Jacobs bror Christen Clausen Køller (2) døde i 1628, arvede Jakob Skovsholm og solgte samme år St. Hallegård til kongen. Under historien om Skovsholm vil vi fortælle videre om sønnerne Christen(2) og Jacob Clausen Køller. Søsteren Christine Clausdatter Køller giftede sig med Sivert Gagge, som havde arvet sædegården Myhregård i Åker, hvor historien om Christine Clausdatter Køller hører hjemme.

Ved salget af gården til kongen er gårdens frimandsstatus ophørt. Men der kommer senere til at bo et par spændende personer, som der her skal gøres rede for.

1: Mathias Rasch. Han er født i 1638 som søn af godsejer Jes Rasch, som ejede Unnavadgård i Husby Herred i Angel. Fra 1659 var han bosat i Rønne. I 1664 blev han gift med Kirstine Madsdatter f. 1624, der var enke efter skipper, rådmand Hermann Klavsen Bohn, Rønne. 1671 overtog han St. Hallegård i Olsker. Jeg kan ikke finde noget sted, om han købte eller fæstede gården af kongen, men da han senere mageskiftede med Hans Schrøder, så må han formodentlig have ejet gården. Han blev udnævnt til landsdommer i 1678. På dette tidspunkt var der ikke flere gårde, der havde frimandsstatus. Han fik ingen børn udover en datter med sin elskerinde Lisbeth Bohn, som han var værge for, da hendes mand var død, få år efter de havde indgået ægteskab. Både Lisbeth og Mathias Rasch havde lånt penge af den berygtede skurk, amtsskriver Augustus Deckner, som også var forelsket i Lisbeth. Deckner fik sat Mathias Rasch i gælds fængsel og forfulgte også Lisbeth med en række anklager. Det lykkedes til sidst Lisbeth at vinde over Deckner, som i 1701 blev dømt fra sit embede og i lænker på Bremerholmen, men da var hun knækket psykisk. Mathias Rasch slap ud af gælds fængslet og genindsat som landsdommer, men blev senere afskediget. Han døde i 1723. Skovfoged Vald. Seier har skrevet en roman: Lisbet Bohn og amtsskriveren. Se også Zahrtmann Borringholmerens historiebog bind 2 side 74-86.

Mathias Rasch's oldemor er Anna Egmont, hvis far var den nederlandske fyrste Laamoral von Egmont f. 1522, som var gift med Sabine af Bayern f. 1545, hvis far var kurfyrste Frederik af Pfalz. Fyrst Egmont blev henrettet af den spanske konge Felipe d. 2. 's feltherre Alba. Goethe har skrevet tragedien Egmont.

Mathias Rasch havde en bror Phillip Rasch f. 1648. Han kom også til Bornholm, hvor han giftede sig med Kirstine Hermansdatter Bohn. Hun var datter af Mathias Rasch's kone i hendes 1. ægteskab. Phillip Rasch bliver stamfader til den bornholmske Raschslægt.

Nr. 2: Hans Schrøder, som i 1662 var blevet kongens guvernør på Hammershus, hvor han afløste den forhadte guvernør Fuchs. For pengekrav overtog Schrøder d 16. dec. 1674 Store Hallegård i Olsker fra ovennævnte rådmænd og senere landsdommer Mathias Rasch mod, at denne fik hans vejrmølle ved Rønne. Senere overtog han også St. Almegård i Rønne efter amtsskriver Storch. Hans Schrøder var oberst og stammede fra Angel, hvor hans far var herredsfoged Hans Schrøder på Løjtegård i Angel. Var en dygtig hærfører. Holdt d. 4. juni 1669 sin søsterdatter Magdelene Margrethe Heselers og den rige Svanekekøbmand Poul Madsen Kofoeds forlovelsesgilde. I 1669 optog kongen ham i adelsstanden med navnet Løvenhielm. Efter 12 års ægteskab kom hans hustru Bartha Ahlefeldt 22. okt. 1672 ulykkeligt af dage på Hammershus. Et kors i klippefladen nær Slotsporten menes indristet til minde herom. Han lod hende bisætte i et af ham hertil bygget kapel midt på nordsiden af Rønne kirke. 16 dec. 1673 forlod han Bornholm. Han ejede fremdeles flere gårde på Bornholm. Udover St. Hallegård i Olsker, ejede han også 50. sg i Klemensker og 26 sg St. Almegård i Knudsker. Med hensyn til det indhugne kors i klippen på Hammershus, så er der også en anden historie. Senere i 1677 blev Thomas Finche slotsherre, men han var der kun i 1½ år, idet han styrtede med sin hest og pådrog sig livsfarlige kvæstelser og døde efter kort tids sygdom. Zahrtman omtaler styrtet, men sætter det ikke i forbindelse med korset. Det gør derimod K.E.S Kofoed i Hammershus Birks historie på side 95 og henviser til at dette er meddelt af amtmand Urne i 1756.

Lensgård i Østerlars.

Den første, som jeg har fundet her, er adelsmanden Jørgen Gagge, som overtog Lensgård i 1522. Han er søn af Erik Gagge adelsmand til Bidstrup i Skåne. Jørgen Gagge ejede også 2 vg Kobbegård i Østerlars, som også overtages af senere ejere sammen med Lensgård. Lensgård havde i alt 7 fæstegårde, der hørte til Lensgårdsgodset. Jørgen Gagge havde 2 sønner: Henning Gagge, som var hofsinde (adelsmand, der står til rådighed for kongen) hos Christian d. 3. Han blev jurisdiktionsfoged på Bornholm i år 1551. Han ejede bl.a. St. Almegård i Knudsker. Da dette er en sædegård, venter vi med at omtale ham til historien om St. Almegård i Knudsker, Den anden søn hed Peder Gagge, som blev bisiddende dommer først under landsdommer Hans Reymer, som blev afløst af Hans Berildsen St. og Lille Halsegård (se omtalen her). Det var samtidigt med, at broderen Henning Gagge som nævnt ovenfor blev Jurisdiktionsfoged på Bornholm. Peder Gagge overtager Lensgård i 1551. Han dør i 1560, samme år som hans søn, som også hedder Peder Gagge (2) f. 1530, overtager Lensgård. Peder Gagge (2) havde et drab på samvittigheden, men havde opnået forlig med den dræbtes familie. I marts 1590 besøgte han frimand Hans Pedersen Kofoed, Blykobbegård i Nyker, Her havde han drukket godt, og da han skulle gå, spurgte værtens tjener Niels Madsen, om han ikke ville overnatte, han stak tjeneren med sin daggert, så denne døde kort efter. Det blev lensmanden på Hammershus Falk Gøye, der skulle sørge for, at han blev stillet for retten. Han skrev til Chr, d. 4. og spurgte, om han måtte "indmure" ham på slottet eller skulle sende ham til Dragsholm. Kongens svarede, at da Peder Gagge er adelsmand, har han krav på at blive stillet for herredagen i Koldinghus. Her blev han dømt til at miste sin hals. Efter sin dom blev han sendt tilbage til Bornholm, hvor halshugningen fandt sted 2 ½ km vest for Østermarie kirke. Stedet hedder i dag På Retten. Hermed var det slut med Gaggerne på Lensgård. På grund af retssagen tilfaldt Lensgård kongen og herefter erhvervede Falk Gøye Lensgård, men døde snart efter 39 år gammel d. 3. Januar 1594. Efter hans enke Karen Krabbes død arvedes gården af deres datter Hedvig Gøye og hendes stærkt forgældede mand Esge Bille. Herefter blev den næste ejer af Lensgård Morids Podebusk og fra ham til hans søster Vibeke Podebusk, hvis datter Margrethe Ulfeldt blev admiral Niels Juels hustru. Den 24. Jan 1679 mageskiftede Niels Juel Lensgård med 7 tilliggende gårde til kongen og Lensgård var ikke længere en frimandsgård. Herefter bruger kongen Lensgård som bolig for sine embedsmænd, således blev oberst Mathias Echstein, søn af lensmand Mathias Echstein i 1671 udnævnt til landsdommer, han fik Lensgård som bolig, senere arvede han efter sin far

Rosengården i Rønne, hvor han døde stærkt forgældet, trods hans far efterlod ham en stor arv. Han var gift med Anna Maria Villers. I 1680 kom Franz Henrik von Dehn til at bo på Lensgård. Han var vicekommandant på Hammershus. Han døde i 1682. Den næste fæster blev den nye lensmand på Hammershus Bendix von Hatten, som døde i 1685. Han var den sidste, som samtidig også havde fæste på Kobbegård. Von Hatten var gift med Maria Lilienskjold. Den næste fæster blev Jørgen Olufsen Sonne, hvis far var præst i Østerlars. Han var gift med byfoged i Svaneke Poul Hartvig's datter Karen Poulsdatter Hartvig. Den næste fæster i 1732 og som i 1744 købte Lensgård, da kongen sælger sine gårde, hedder Morten Mogensen.

Den første ejer Jørgen Gagge har en spændende slægtslinie, som rammer slægten Podebusk, hvor bl.a. Henning d. 2. Podebusk var drost hos Valdemar Atterdag og dronning Margrethe og var hovedarkitekten i Kalmarunionen, Hans Podebusk's bedstefar var grev Jacob af Nørrehalland, som blev dømt fredløs på grund af mordet på Erik Klipping i Finderup Lade. Jacob af Nørrehalland's oldefar var Vald. Sejr.

Skovsholm og sammen med denne andre drevne sæde- og frimandsgårde: Tygegård, 1. vg Nørregård og Kaasegaard alle beliggende i Ibsker.

Hvornår disse 4 sædegårde er startet og hvorfor med frimandsstatus, ved jeg ikke. Skovsholm, Tygegård og Nørregård har jorder, der støder sammen. Ifl. Bornh. Samlinger 1. Rk. bind 4 side 45 skulle Tygegård og Kåsegård for længere tid tilbage have været ejet sammen med Skovsholm, det samme gælder antagelig Nørregård.. For Kåsegårds vedkommende er den 1. ejer, jeg har fundet Jacob Clausen Kjøller, som døde i 1632 og som også ejede Skovsholm, og indtil 1688 har de siden haft samme ejere. For Nørregårds vedkommende var den enkesæde for Margrethe Uf, der dør i 1598, hvor den igen overgår til hendes søn på Skovsholm. Margrethe Uf var gift med Christen Clausen Køller (1) fra St., Halsegård i Olsker. Se omtalen her. Hun arvede Skovholm's godset inkl. Nørregård efter sin bror Peder Uf. Godset gik videre til hendes sønner, som det fremgår af nedestående, så man må regne med de samme ejere som på Skovsholm, indtil tvangsauktionen i 1687, hvor det overtoges af Ancher Anthoni Müller på vegne af hans stedsønner, som det fremgår senere. Derfor vil jeg beskrive de formodede ejere af disse 4 sædegårde under et. Muligvis kan Kåsegård, Nørregård eller Tygegård have været sædegård for de Myhrer og sidst Claus Gagge, der alle var regnet som frimænd, men boede på en ikke værende frigård 6. vg. Fuglsangsgård i Ibsker. Men det mest sandsynlige er, at St. Myregård i Åker var sædegården for Myhrerne. Skovsholm og måske også Kåsegård og Tygegård, har sandsynligvis været i adelsslægten Uffernes eje siden omkring år 1400. Hvor vi ved, at Johannes (Jens) Lavesen Uf født 1340, han var høgvedsmand på Hammershus, han dør i 1407. Johannes Uf er Skovsholms nuværende ejer Niels Kofoed 14. tipoldefar. Johannes Uf har efterkommere på Bornholm, en søn Peder Uf f. 1380/1385, hans segl findes på et skøde i 1416 (BS 1/116), som formodentligt ejer Skovsholm og flere andre gårde i Ibsker, Bodilsker, men det har jeg ingen dokumentation for. Men disse slægtslinier for Uf-slægten på Bornholm vil jeg redegøre for under næste sædegård St. Kannikegård i Bodilsker. I knyttingsagaen berettes om, at Knud den Hellige ejede 12 kongsgårde på Bornholm. Zahrtmann mener en af disse hed Friskoven i Ibsker og mener at denne gård måske har været Skovsholm eller en gård, der senere er blevet en del af Skovsholm.

J.A. Jørgensen har skrevet: Den bornholmske Proprietærgård Skovsholms historie, her fastslår han, at de ældste efterretninger, vi har om Skovsholm er, at den i 1572 ejedes af Peder Uf, som var søn af landsdommer og jurisdiktionsfoged Mogens Uf. Så her har vi den første med sikkerhed ejer af Skovsholm. Men Peder Uf har sikkert arvet den efter et familiemedlem af Ufslægten. Antagelig ikke efter sin far landsdommer Mogens Uf. Jeg har ikke kunnet finde noget, der tyder på, at han har ejet Skovsholm. Jeg gætter på, at den er gået i arv til hans søn Otte Pedersen Uf gift med Anders Galendatter, nævnt boende på Bornholm i 1493 og 1497. Han har 4 børn, hvor Anders Uf, som er landsdommer overtaget fæstet af Kannikegård's godset Bodilsker, efter sin svigerfar landsdommer Seved Nielsen, bestående af 8 gårde. Han har måske også arvet Skovsholm,

men da han tilsyneladende ingen børn har, kan hans søster Ottedatter Uf have arvet Skovsholm, hun får en søn ved navn Mogens Uf, som tager navnet Uf efter sin mor, herfra kan arven være gået videre til den første med sikkerhed kendte ejer Peder Uf

Under beskrivelsen af St. Hallegård i Olsker omtalte vi Peder Uf's søster Margrethe Uf, beskrev historien om Phillip, der dræbte sin bror Esbern, som han sammen med sin bror Hans forsøgte at beskyldte Margrethe Uf's mand Christen Clausen Kjøller (1) for drabet. Peder Uf, der ejede Skovsholm, døde omkring 1590. Han var adelig væbner, ejede flere tilliggende gårde, sad 1556 med i landstinget, søgte universitetsuddannelse og som Mester Uf deltog han i frimændenes møde i 1572, hvor Bornholm havde besøg af 3 af kongens rådsmedlemmer, hvor man skulle diskutere de bornholmske frimænds fremtidige rettigheder. Fra Bornholm deltog 17 frimænd.

Da Peder Uf dør, er alle hans 3 brødre døde uden at efterlade sig sønner, og da han selv er barnløs, arver Margrethe Uf Skovsholm. Som omtalt under St., Hallegård, boede hun på St. Hallegård i Olsker sammen med sin mand Christen Clausen Kjøller (1). De stod som ejere af Skovsholm, indtil de lod den yngste søn arve Skovsholm. Christen C. Kjøller (1) og Margrethe Uf har også en datter Christine Clausdatter Kjøller født i 1583 på St. Hallegaard i Olsker, gift med Sivert Jørgensen Gagge, hvis forældre var Jørgen Henningsen Gagge og Merete Pedersdatter Uf fra St. Almegård i Knudsker, som også er en sædegård, der vil blive omtalt senere. Sivert Gagge har arvet sædegården Store Myhregaard i Åker og flere andre gårde, som vi også kommer tilbage til.

Det er Christen Clausen Kjøller (2) der er yngste søn og bliver næste ejer af Skovsholm. Efter at Jens Pedersen Kofoed, Kyndegård havde nedlagt sit hverv som landsdommer, blev dette embede overtaget i 1623 af Christen C, Kjøller (2). Som aflønning fik han fæsteindtægter fra 11 bornholmske gårde. Han døde allerede i november 1628. Da han ingen børn havde, blev Skovsholmsgodset overtaget af hans ældre broder.

Jacob Clausen er hans ældste bror, der i forvejen havde overtaget St., Hallegård i Olsker, der nu som omtalt under St. Hallegaard overgik til kongen, da Jacob i 1628 flyttede til Skovsholm. Jacob blev i 1628 gift med Marie Bendtsdatter von Raden, født 1600, en adelsjomfru fra Pommern, hun døde 1664. Jacob døde allerede i 1632. De havde en søn, der hed Christen Clausen Kjøller (3), men han døde som barn i 1633. Jacob Kjøller er i Kr. Kures gårdfortegnelse nævnt også som ejere af sædegården Kåsegård. Om det også har været tilfældet med de forrige ejere, fremgår ikke. Men også de næste 2 ejere Maccabæus den ældre og yngre har også ejet Kaasegaard.

Jacobs enke Marie Bendtsdatter v. Raden giftede sig nu med en fra Skåne indvandret adelsmand Christian Maccabæus (den ældre), søn af Claus Maccabæus og Ursula Bjørnsdatter, som ejede Ettrup Gods i Skåne, var landsdommer i Halland. Christian Maccabæus havde i 1631 været kaptajn i Skåne. Da han flyttede hertil blev han kaptajn for den bornholmske militi og fik som nævnt under Maglegård denne gård som kaptajns gård. I 1645 var han den øverste leder af den bornholmske militi næst efter hovedsmand på Hammershus Holger Rosenkrantz. Den 9. Juni 1645 kom militi den næste til undsætning, da den svenske general Wrangel gik i land. På grund af denne manglende indsats blev han og en række andre officerer landsforvist. Han mistede bl.a. Maglegård, som han havde i fæste, som aflønning for sit job som kaptajn, og midlertidigt Skovsholm, blev benådet af Fredrik d. 3. Og vendte 4 år senere tilbage til Skovsholm. Her levede han så de sidste 14 år af sit liv. Chr. Maccabæus den ældre havde i Sverige en søster, hvis datter var adelsdamen Elisabeth Akkeleye, datter af kaptajnløjtnant i flåden, Gabriel Akkeleye og Beate Maccabæus til Ullerup og Bjellerup i Skåne. Denne Elisabeth Akkeleye er den, som vi omtalte under Maglegård i Østermarie, som i 1680 giftede sig med frihedshelten Jens Pedersen Kofoed og blev hans 2. hustru. Hun ligger begravet med Jens Kofoed og hans 1. hustru på Østermarie kirkegård. Hun fik 3 børn med Jens Kofoed, som i forvejen fik 21 børn med 1. kone.

I 1660-61 afstod Christian Maccabæus (den ældre) Skovsholm til sine 2 sønner Christian og Jakob Maccabæus. Christian betegnet den yngre Christian Maccabæus, udkøbte den ældre broder af

fællesejet og overtog herefter Skovsholm som enejer. Den ældre Christian Maccabæus og hans kone Marie v Raden døde begge i 1664, foruden de nævnte sønner havde de bl. a. en datter, som blev gift med Bornholms sidste frimand Hans Berildsen på Lille Halsegård i Østermarie. Christian Maccabæus den yngre var 1. gang gift med Lisbeth Sofie von Haven, men hun døde også i 1664. Med hende fik han 5 børn, hvor den eneste, som får efterkommere Mette Elisabeth Maccabæus f. 1660, giftede sig 3. Gang med amtsskriver Augustus Deckner, som senere på grund af bedragerier blev i en retssag mod Lisbeth Bohn dømt til lænker på Bremerholmen, se herom under sædegården St. Hallegård under Mathias Rasch.. Men Chr.Maccabæus den yngre giftede sig et par år senere med Magdalene Sybille Echstein, hun havde først været gift med kaptajn Michel Gorgas, som stammede fra Polen. Hun var datter af Michel Echstein, som var kommandant og senere vicekommandant på Hammershus efter opstanden i 1658. Chr. Maccabæus den yngre blev en anset mand, ikke blot fordi han var af fornem adel, men også fordi, han var en dygtig mand. Fik mange tillidshverv. Den flotte husholdning, som førtes på Skovsholm kostede mange penge, så man måtte tage lån. Da Chr. Maccabæus den yngre døde d. 28. december 1687 efterlod han sig bundløs gæld, så Skovsholm og hans øvrige ejendomme gik på tvangsauktion. Hans hustru lå syg, da han døde, og hun døde selv 3 måneder senere. Han havde lånt mange penge bl. a. af den gang Bornholms rigeste mand købmand skipper borgmester Poul Kofoed fra Svaneke, født på 23. sg Kofoedgård i Østermarie, som der senere fortælles om. Poul Kofoed giftede sig 2. Gang med Magdalene Heseler. Under St. Hallegård under lensmand Hans Schrøder fortalte vi om, hvordan han holdt deres forlovelsesgilde på Hammershus. Fru Heseler giftede sig 2. gang med vicelandsdommer Ancher Anthoni Müller, som vi senere kommer tilbage til i fortællingen om Vallensgård i Åker. Da Poul Kofoed døde et par år før Maccabæus, havde hans 2. hustru fru Heseler overtaget lånefordringerne på Skovsholm på vegne af hendes og første mand Poul Kofoeds børn, som hendes mand nr. 2 landsdommer Ancher Anthoni Müller nu krævede indfriet sammen med egne fordringer. Müller fik udlagt følgende fordringer: Skovsholm med 6 gårde, hvor de 4 alle lå i Ibsker, og hvis jorde alle stødte op til Skovsholm, var frimandsgården 1.vg Nørregård, 2. vg. Saltholmsgård, 9. vg Hullegaard, og endelig frimandsgården Tygegaard beliggende mellem Skovsholm og havet, en lille gård, hvor fæsteren hed Niels Thygesen, om det er ham gården er opkaldt efter, eller ham efter gården vides ikke. Men herudover havde Skovsholm under sig flere gårde i andre sogne. 15. Selvejergård Slusegård i Pedersker og 5. sg Sejersgård i Poulsker. På dette tidspunkt boede der en mand ved navn Hans Sejers, efter hvem gården senere er opkaldt, også disse 2 gårde blev udlagt til Ancher Anthoni Müller, og var på sine stedbørns vegne herre over Skovsholmsgodset. Hvor længe disse gårde har været en del af Skovsholmsgodset vides ikke, men de her nævnte ejere af Skovsholm, har formodentlig alle ejet udover Skovsholm også de 4 gårde, hvis jorder grænser op til Skovsholm. Men hvad med sædegården Kåsegård, som har været ejet af Skovsholms ejere. det fremgår ikke af J.A. Jørgensens : Skovsholms Historie, hvor skiftet er omtalt. Ifl. Kr. Kures gårdfortegnelse ”ejes” også Kåsegård af Chr. Maccabæus den yngre, muligvis har han solgt den før han døde, eller der er tale om arvefæste. Men ifølge gårdfortegnelsen overtager Jørgen Kaas i 1688 Kaasegård. Samme år som skiftet med de øvrige gårde finder sted. Det vil sige, at fra 1687, hvor Maccabæus den yngre dør, er det slut med adelsfamilier, der ejer de 5 sædegårde: Tygegård, Nørregård, Kaasegård, Skovsholm. Fra nu af er alle 5 gårde på borgelige hænder, og det samme gælder de gårde, der hørte til . Om Skovsholms senere ejere og fæstere henvises til J. A. Jørgensen: Den bornholmske proprietærgård Skovsholms Historie. Men efter, at Margrete Heseler i 1687 overtog det på sine sønners vegne, har gården været i samme slægts eje og er det fortsat. På Ibsker Kirkegård findes den nuværende Kofoedslægts familiegravsted. og her findes den nu eneste eksisterende gravsten med Østermarielinens våbenskjold en ”Kofod”. Nedenstående er afskrift af min beskrivelse af denne gravsten fra heftet: Bornholms Gravminder.

*Poul Kofoed, fød paa Schousholm den 15. Junii 1748 den 16de Decemb. 1796 ... gteskab med Anne Cathrine Kofoed. Neksø sandsten. 156*96 cm med kantfals og reliefhugne hjørneblade, indskrift med kursiv. Under gravskriften et fordybet felt med en ”Kofod” (hov), som er Kofoed-våbnet for Østermarielinien, og en utydelig (religiøs ?) indskrift.*

Poul Kofoed er født på Scousholm 15 juni 1748 og død samme sted 16. dec. 1796 gift med Anne Cathrine Hopp f. i Østermarie 1756 og død 1802, gift med Poul Kofoed i 1771. Efter Pouls død, giftede hun sig i 1798 med Hans Jørgen Kofoed (1765-1802) som søn af herredskaptajn Hans Pedersen Kofoed (1732-1810) 12. sg Søndregård i Nyker. Skovsholms næste ejer blev søn af 1. ægteskab Poul Ancher Kofoed.

15. vg St. Kannikegaard i Bodilsker.

Fæsteindtægterne fra Kannikegård med tilhørende fæstegårde er indbetalt til domkapitlet i Lund, hvor midlerne er anvendt til fælles aflønning af domkapitlets kanniker, hvorfor den har været fritaget for at betale skatter til ærkebispens høvedsmand på Hammershus. Vi skal huske på, at på den tid hørte Bornholm ikke ind under kongen, men derimod under ærkebispens, som opkrævede alle skatter på Bornholm. Der har formodentlig aldrig boet en kannik på denne gård. Om kannikegodset senere er blevet et præbend knyttet til en bestemt kirke og til aflønning af en bestemt kannik, har jeg endnu ikke kunnet finde. Derimod har gården sammen med 7 andre vordnedegårde været en samlet fæsteindtægt for domkapitlet i Lund. Kannikegodset er formodentlig efter 1658 blevet overtaget af kongen, idet i 1671, hvor vi har den første jordebog med vordnedegårdsnumre, er gården nævnt som vordnedegård tilhørende kronen. Før den første fæster, er der en ejer. Under omtalen af Ødegård i Østerlars, blev det oplyst, at ridder Hans Erikssøn, høvedsmand på Hammershus, som senere boede på Ødegård i Østerlars, i 1335 skænkede Lundkapitlet 11 gårde, heraf følgende gårde i Bodilsker: Lille Krusegård (2 vg), Tornegård (3 vg), Lille og Store Kannikegård (10 og 15 vg). Herved kommer de til at tilhøre Lundkapitlet., St. Kannikegård 15 vg er senere lagt sammen med 10 vg Lille Kannikegård. Jeg vil her begynde med at omtale, hvad jeg har fundet om slægten Uf, hvor den begynder med at have tilknytning til Bornholm.

Jeg vil starte med ærkebiskop i Lund Niels Jensen, han var ærkebiskop fra 1361-1379. Hans forgænger Jacob Kyrning blev overrumplet og taget til fange af den svenske konge Magnus's søn Erik, han forsøgte at få ham til at afgive Bornholm, så Erik kunne få skatteindtægterne fra Bornholm, men det lykkedes Kyrning at flygte til Hammershus, hvor han døde 1361. Efter hans død overlod Lundkapitlet midlertidigt Bornholm til Valdemar Atterdag. Men da den nyvalgte ærkebiskop 2 år senere vendte hjem med sin godkendelse af paven, krævede han Bornholm tilbage. Det gik Valdemar Atterdag med til på den betingelse, at kongen til enhver tid kunne kræve Bornholm tilbage, hvis han måtte ønske det, hvilket skete i 1522, hvor Bornholm igen vendte tilbage til den danske konge. Denne Niels Jensen havde en søster, der var gift med Lawe Uf. De fik 2 sønner, der begge blev høvedsmænd på Hammershus. Den første var Hans Lawesen Uf, der er nævnt i 1379 og 1389. Men antagelig udnævnt senest i 1362. Man mener, at Det var Hans Uf og ærkebiskop Niels Jensen, der sikrer, at Valdemar Atterdags datter Margrethe bliver gift med den norske Kong Håkon. De svenske stormænd forsøgte at påtvinge Håkon Elisabeth af Holsten. Den 17. dec 1362 rejste hun fra Trawemünde på brudefærd, men skibet strandede og man mener at det var på Bornholms kyst, hvor hun blev taget til fange og blev fyrsteligt modtaget på Hammershus, hvor man blev ved med at udsætte hendes rejse, indtil Margrethe og Håkon var blevet gift. Ærkebiskop Niels Jensen døde på Hammershus 5. febr. 1379.

Hans bror Johs. (Jens) Lawesen Uf bliver høvedsmand på Hammershus, han er nævnt i 1397 og igen i 1407, hvor han underskriver det skøde, der blev omtalt under den 1. ejer af St. og Lille Halsegård, hvor Ødbern Peder Halses enke skøder Lille Halsegård med Mølle i forbindelse med datterens trolovelse. Johs. (Jens) er gift med Maren Pedersdatter Munk, de får en søn og datter, hvor datteren Cecilie Jensdatter Uf bliver gift med Tue Pedersen. Hun skænkede Nykirke dens forgyldte sølvkalk, som bar Uffernes våben. Måske var deres sædegård Kyndegård i Nyker?. Cecilie døde i 1427.

Sønnen hed Peder Uf født 1380/85 gift med Lauritz Jensdatter, levede i 1416, hvor hans segl findes på et bornholmsk skøde. De fik en søn, der hed Otte Pedersen Uf. Han var gårdejer og gift 1. gang med Anders Galendatter, som tilhørte den kendte Galenslægt i Skåne, som vi omtalte under Ødegård i Østerlars. 2. gang gift med Olufdatter. Han nævnes som en ældre mand i 1493 og nævnes igen i 1497. Jeg gætter på, at de måske har ejet Skovsholm. De får bl.a. 3 børn: Anders Uf, som er gift med Sevedsdatter, hun arver fæstet på St. Kannikegård i Bodilsker med tilhørende gårde. Vi er nu fremme ved den første fæster, som jeg har kunnet finde på St. Kannikegård, det er

landsdommer Seved Nielsen , som 16.juli 1448 havde taget St. Kannikegård og otte vornedegårde i fæste hos Lundekapitlet.

Den næste fæster, er som anført Anders Uf gift med Sevedsdatter, og med hvem han overtager fæstet af St. Kannikegård med 8 vornedegårde. De efterlader sig tilsyneladende ikke nogle arvinger. Fæstet viser sig, at det går i arv efter de bornholmske regler for fæste, altså yngste søn.

Jeg gætter på, at St. Kannikegård og evt. de tilhørende vornedegårdes fæste overtages af hans søster Ottesdatter Uf, som er gift med Oluf Tuesen. Han ejede bl.a. gårdene 22. og 23. sg Rågeskovs- og Knarregård i Ibsker, samt Krashave (St.Ll ?) i Klemensker. Han var adelsmand, blev omkring år 1500 henrettet af høvedsmand på Hammershus : Kristiern van Haffn, ærkebiskop Byrge inddrog de 3 nævnte gårde midlertidigt som udlæg for ikke betalte skatter. Oluf Tuesen havde en søn, der hedder Mogens Uf, der på det tidspunkt kun var en dreng, men senere blev landsdommer og jurisdiktionsfoged, samt far til blandt andre tidligere nævnte Margrethe Uf på St. Hallegård i Olsker og Peder Uf på Skovsholm.

Mogens Uf , som var født i 1499, var formodentlig den næste fæster. I stamtavlen for Kjøl- lerslægtlinierne kan man læse, at Margrethe Uf s mand Christen Clausen Køller (1) på St. Halle- gård i Olsker, i 1580 bliver forlenet med St. Kannikegård i Bodilsker, da dette er samme år, som Mogens Uf s hustru Berete Kiørning og dermed mor til Margrethe Uf døde, så ser det ud, som om hun overtager fæstet af Kannikegodset efter sin mor. Mogens Uf blev udnævnt til landsdommer i 1633 af den danske konge, som i 1536 efter reformationen giver ham besked om at opkræve kir- keskatter, hvilket bevirker, at han kommer i klammeri med den lübske høvedsmand Bernt Knob. Mogens Uf flygter til Skåne i sikkerhed hos sin fæstmø Berete Kiørning på Oddersberg gods i Skåne. Da Henning Gagge døde i 1562, kommer Mogens Uf tilbage til Bornholm, hvor han ud- nævntes til jurisdiktionsfoged. Men i 1564 bliver han afsat og døde året efter. I 1533 blev han fritaget for skatteskylden for sine Ibskergårde (Rågelundsgård og Knarregård i Ibsker, samt Kras- have i Klemensker og fik dem samtidig tilbage. Som tidligere nævnt i 1535 gjorde Chr. D. 3 alt hans gods afgiftsfrit.

Den næste fæster i 1580 blev således Margrethe Uf og hendes mand Christen Clausen Køller(1), som ejede og boede på St. Hallegaard i Olsker, Hvem der overtager fæstet af St. Kannikegårds- godset efter dem, har jeg ikke kunnet finde noget, men tilsyneladende blev det deres søn på Skovsholm, som kan tilføje fæstet af denne gård med tilhørende gårde til Skovsholmsgodset. Maj 1682 købes St. Kannikegård, af ungarl Rasmus Nielsen, som var barnefødt i Østerlars og var uddannet major. Hans efterslægt arvede herefter gården. Når gården sælges i 1682, amerkendes det, at den har været sæde for et skattefrit gods, idet den overgår til en ”arvet” proprietærstatus. Også de gårde, der tilhørte Kannikegodset sælges, de sidste ved auktionen 1744. Således ejes Krusegår og Tornegård i Bodilsker i 1671 af tolder Laurids Mikkelsen.

I Bornh. Saml. rk. 2 bind 1 skriver Klindt Jensen om ” Ransagningen af 17. Maj 1658”, hvor Printzenskjöld indberetter, at der i Bodilsker findes Kannikegodset, bestående af 4 gårde i Bodil- sker, 2 i Ibsker, 1 i Vestermarie og en i Poulsker, antagelig de samme 8 gårde, som landsdommer Seved Nielsen, får i fæste. Og formodentligt også 8 af de 11 gårde, som Hans Eriksøn på Ødegård i Østerlars (den først omtalte gård) skænkede Lundekapitlet i 1335, hvor følgende gårde nævnes: Bodilsker: St. og Lille Kannikegård, Lille Krusegård og Tornegård. Vestermarie: St. Bjerregård. I Ibsker: Puggegård og Viesgård. Der ikke navn for nogen gård i Poulsker, men han forærede ud- over Kannikegård i Klemensker yderligere 3 gårde, man ikke kender navn på. Kannikegodset har således antagelig bestået mindst af 8 gårde fra 1335, og fra 1448, hvor Seved Nielsen får dem i fæste var det 8 gårde.

Store Myregaard i Aaker.

Denne sædegård har formodentligt være sæde for adelsslægten Myhre. Jeg har ikke fundet hvem af de bornholmske Myhrer, der boede her først. Vi ved, at Mette Hansdatter Myhre omkring 1550 arver blandt andre gårde St. Myregård i Åker. Myregården har sandsynligvis været sædegården.

6. vg Fuglsangsgård i Ibsker.

Medens St. Myregård i Åker har været sædegården, har man tilsyneladende foretrukket at bo på 6. Vg. Fuglsangsgård i Ibsker, som i dag kaldes Østre Klintegård i Ibsker, som tidligere nævnt kan også Kaasegård, Tygegård eller Nørregård have været sædegård for nogle af slægtslinierne indenfor Myreslægten. Den 1. , vi hører om, der boede på Fuglsangsgård skulle være Trud Myhre (1), som hans søn Peder Myhre arvede 29. Juni 1489, idet han ved skifte med sin halvsøster Karin, sikrede sig alene at eje Fuglsangsgård i Ibsker. Peder Myhre giftede sig med Hans Myhres datter. Hans Myhre havde 2 døtre, den anden giftede sig med adelig landsdommer Oluf Ottesen. Ham vender vi tilbage til under Simlegård, hvor vi vil fortsætte med en anden linie af Ufslægten, end vi omtalte under St. Kannikegård i Bodilsker. Hans Myhre, hvis datter giftede sig med Peder Myhre, menes at være bror eller halvbroder til Trud Myhre (1). Peder Myhres kone er født omkring 1450

Peder Myhre og Hansdatter Myhre får en søn Hans Pedersen Myhre født efter 1511. Han gifter sig med Poulsdatter, som er datter af Poul Olsen og Anna Hals, som boede på Bjerregård i Åker, men hvor Anna Hals var en datter fra St. Halsegård, som vi fortalte om under St. og Lille Halsegård, de arvede Fuglsangsgård. Alle de her nævnte Myhrer betegnes frimænd. Som omtalt under St. og Ll. Halsegård betænkes hans kone i Anders Galens testamente, trættede med Jørgen Hals om arven . Myhernes adelsvåben er 3 Myrer. Hans Pedersen Myhre og Poulsdatter, fik 3 sønner og en datter.

Den 1. søn var Peder Hansen Myhre født før 1547, var opført frimand på Vellensgård . Men det ser ikke ud til at være rigtigt, det er antagelig en anden gård end Vellensgård i Nyker. Han ejede også Lille Vestergård i Vestermarie, også kaldet Fogedagerhuset, og i hans tid blev gården kaldt Peder Myhres gård. Ifl. Stednavneregisteret jede han også Lille Myregård i Åker. Han fik en datter Inger Peder Hansdatter, der bliver Peder Kofoed fra 23. Sg Østermarie 2 hustru, efter hans første hustru Elsebeth Henning Gaggessdatter er død af pest, sammen med deres 5 børn.

Den næste søn var Jens Myhre , som var kannik i Lund død i 1575 og ligger begravet inde i Lund domkirke, var krogykket, fik 1541 brev på et kannikedømme i Lund. Solgte 4/7 1574 Myregård 9. vg. i Østermarie og 20 vg Klintebygård i Ibsker til Peder Oxe.

Den 3. Søn Trud Myhre (2) , han betegnedes også frimand og ejede 2 vg St. Myregård i Nylars. Søgte 1552 at lægge hele Arnager fiskerleje ind under sig, hvilket mislykkedes. Nævnes i 1551 på grund af en retssag i Malmø og i 1555 i en retssag på Bornholm. Ejede også St og Ll. Myregård i Olsker, her boede han antageligt, idet han ligger begravet i Olsker Kirke, hvor hans gravsten findes i våbenhuset, hvor man kan læse, at han døde Allerhelgenes aften. Årstallet er utydeligt, men antagelig i 1574. Alle disse 3 sønner dør uden at efterlade sig sønner, så det bliver deres søster, der arver Myhregodset, som udover Myregård i Åker også Myregård i Nylars og Fuglsangsgård i Ibsker m.fl. gårde.

På dette tidspunkt ejede Myhreslægten 6 Myregårde på Bornholm.

Søsteren til ovennævnte 3 brødre hed Mette Hansdatter Myhre. Hun gifter sig med Peder Hansen Uf, som ejede Simlegård i Klemensker. Så vi vender tilbage til Mette Hansdatter under omtalen af sædegården Simlegaard. Det bliver hendes datter Merete Peder Hansdatter, der bliver gift med Jørgen Henningsen Gagge, søn af jurisdiktionsfoged Henning Gagge, disse personer kommer vi tilbage til under omtalen af St. Almegård i Rønne, Merete og Jørgen Henningsen Gagge arver St.

Myregård i Åker, som igen overtages og beboes af deres søn Sivert Gagge, som var gift med Christine Clausdatter Kjølner f. 1583 (datter fra St. Halsegård i Olsker, se omtalen her.).

Sivert Gagge var officer, havde været i svensk krigstjeneste, hvor han var blevet såret, så han var lam i den ene arm, han var officer her på Bornholm i 1645 og var blandt de officerer, som blev landsforvist efter dommen i 1646. Men i 1649 blev han benådet og kunne vende tilbage til St. Myregård, hvor han igen fik sine rettigheder tilbage. Han dør 30. Juli 1661. Hans kone overlever ham, men hun dør i 1683. Claus Kames fra Rønne, flytter ud på St. Myregård og hjælper hans enke som bestyrer på gården. Denne Claus Kames spillede en stor rolle under opstanden i 1658, hvor han var afgået som borgmester, men var rådmand og herredskaptajn i 1658. Han tog med sit herredskompani til Hammershus, hvor han sammen med Jens Kofoed, fik Printzenskjølds enke til at overgive Hammerhus, han blev af Bornholmerne valgt som kommandant for Hammerhus, indtil kongen sendte oberst Echstein herover som den første kongevalgte kommandant på Hammershus efter opstanden i 1658. Det var denne Echsteins datter, der som tidligere nævnt blev gift med Sivert Gaggens svoger Jørgen Clausen Kjølner, der ejer Skovsholmsgodset. Det er nu slut med Myhreslægten på St. Myregård i Åker, da Sivert Gagge og Christine Clausdatter Kjølner døde barnløse.

Claus Gagge var broder til Sivert Gagge. Han overtog og boede på 6. vg Fuglsangsgård, men da han benævnes adelig og frimand, har han måske også ejet en sædegård, men det har jeg ikke kunnet finde ud af hvilken gård, det drejer sig om. Fuglsangsgård havde han arvet efter sin mormor, der som nævnt ovenfor er en datter af Hans Pedersen Myhre, der boede på 6. vg Fuglsangsgård i Ibsker. Claus Henningsen Gagge var gift med Margrethe Wartenberg. I forbindelse med en rets-sag udtrykker Chr. d. 4. tvivl om hans adelighed. Claus Gagge har skudt Karl Peder Jacobsen, som havde forsøgt at stjæle brænde i hans skov ved Klint i Paradisbakkerne ved Fuglsangsgård. Efter at Gagge boede her, blev den kaldt Gaggegård. De havde en søn, men han døde af pest i 1654, herudover havde de en datter Else Clausdatter Gagge. Hun blev gift med Jørgen Kofoed på Eskesgård, så de videre slægtslinier her vil vi vende tilbage til under sædegården Eskesgård (også kaldet Eskildsgård) i Pedersker. Claus Gagge dør d. 2. Maj 1654 af pest, samme år dør som nævnt hans eneste søn og hans kone også af pest. Da hans bror Sivert dør i 1661, er der nu ikke flere mandlige efterkommere af Gagge på Bornholm, deres fætter Peder Gagge på Lensgård er, som omtalt under Lensgård, blevet henrettet efter at have dræbt 2 personer. Peder Gagge døde 30 år gammel uden at have nogle efterkommere. Derimod havde de en faster, Henningsdatter Gagge, som blev gift med Herman Bohn, de bliver stamforældre for den kendte Bohnfamilie i Rønne. En anden faster kommer vi tilbage til, når vi fortæller om 23. sg Kofoedgård i Østermarie, idet hun var Peder Kofoeds 1. hustru, men også hun med 5 børn døde af pest. Med Claus Gagge er den sidste frimand på Fuglsangsgård død. Gården går i arv til datteren, men hun og hendes mand døde også af pest, men en datter overlever. Da hendesarvinger sælger gården uden at have boet her, kommer de nye ejere til at danne stamtavlen for en Mikkelsensslægtslinie. De sidder en overgang på 3 af de 4 Klintebygårde.

Heller ikke adelsslægten Myhre har, så vidt jeg kan finde ud af, efterladt sig mandlige efterkommere, da Mette Hansdatter Myhre arver Myhregodset, fordi hendes 3 brødre døde uden at efterlade sig sønner. Efter Sivert Gaggens enkes død overgår St. Myregård til kongen. Sivert Gagge, blev som nævnt landsforvist i 1645, hvor kongen indrager de gårde han havde medført i ægteskabet, men får dem tilbage, men antagelig kun på livstid, da han får lov at vende tilbage 3 år efter, derfor kommer flere af hans gårde i kongens eje ved hans død.

Simlegård i Klemensker.

Den hedder i dag Simlegaard eller Simblegård, men Zahrtmann, bruger udtrykket Sømblegård. Den er i dag lagt sammen med 53.sg Grubbegård. Hvis navn stammer fra, at der vist nok i det 15. og 16. århundrede boede en adelsslægt, der hed Grubbe. Navnet Simlegård stammer muligvis fra, at man her har dyrket hvede og fremstillet ”Simle” (hvedebrød). Vi fortalte om de slægter, der

havde boet på St. Kannikegård i Bodilsker, hvor slægtslinien her på Bornholm var startet med Johs. (Jens) Uf, som var høvedsmand på Hammershus, hvordan han var oldefar til Otto Pedersen Uf, der var gift med Anders Galensdatter, den berømte skånske adelsfamilie. Vi nævnte, at han bl. a. havde 3 børn, hvor Anders giftede sig til fæstet af Kannikegårdsgodset i Bodilsker, et fæste, som hans søster Olufdatter Uf, antagelig ”arvede”, som igen blev ”arvet” af hendes søn, Mogens Uf, videre til Margrethe Uf, videre med slægten, der ejer Skovsholmsgodset, indtil Kannikegårdsgodset overgår til kongen efter reformationen, måske først efter 1658 Skovsholmsgodset. Men Otto Pedersen Uf havde også en søn, der hed Oluf Ottesen Uf, han var adelig landsdommer på Bornholm. Han var gift med Hans Myhres datter. Under den forrige gård St., Myregård i Åker, fortalte vi om, at denne Hans Myhre, havde 2 døtre, den ene blev gift med Peder Myhre, Fuglsangsgård i Ibsker og den anden datter blev gift med Oluf Ottesen Uf, som er den første adelsmand, som jeg har fundet, og som man mener boede på Simlegård i Klemensker. Han underskrev 16. Juli 1510 en overenskomst med Lübeckerne om brandskat og gik selv som gidsel for denne til Lübeck. Er også nævnt 1508 og 1522.

Hans søn hed Hans Olufsen Uf, han var gårdejer og ejede Simlegård i Klemensker. Han døde omkring 1563. Han efterlod sig mindst 3 børn: Gunhild Uf, som giftede sig med borgmester i Rønne Mads Jensen Kofoed og boede på sædegården Kyndegård i Nyker, hvor vi vender tilbage til ham og Gunhild Uf.

Han havde derudover 2 sønner: Den første søn: Oluf Hansen Uf, som overtog Simlegård. Han er død omkring 1570. Han lå i strid med den lübske høvedsmand Schweder Ketting. Tabte en sag i 1559 vedr. Duebjerggård, hvor han havde forfalsket nogle dokumenter. Muligvis flytter han til Gyldensgård i Østermarie, som hans søn: Hans Olufsen Uf købte eller overtog. Hans søn var landsdommer og gården blev senere kaldt landsdommergården. Denne søn Hans Olufsen Uf blev i 1597 lensmand på Vardøhus i Skåne. Antagelig den højeste stilling en bornholmsk frimand har nået.

Den 2. Søn: bror til Oluf Hansen Uf hed Peder Hansen Uf, han bliver også landsdommer, som aflønning får han 13 gårde, som han må have fæsteindtægterne af, så længe han er landsdommer. Han overtager Simlegård efter sin bror i 1561. Han var født i 1536 og døde 25. Juli 1596. Det var ham, der giftede sig med Mette Hansdatter Myhre, som vi fortalte om under 6.vg, Fuglsangsgård i Ibsker, som hørte til St. Myregårdsgodset, som hun arvede. Han havde arvet en del af Uf-godset, han samlede over 30 gårde. Der er bevaret stolestadelåger i Klemensker kirke med initialerne PH (Peder Hansen) og MHD (Mette HansDatter). Efter hans død arvede hans 2 døtre alle de gårde han har arvet og samlet. Den ældste Mette Pedersdatter giftede sig med jurisdiktionsfoged Henning Gagges søn Jørgen Henningsen Gagge og flyttede til St. Almegård, som hendes mand havde arvet efter sine forældre. Det kommer vi tilbage til, når vi skal berette om St. Almegård i Knudsker. I hendes arv indgår, som vi fortalte om under St. Myregård i Åker, blandt flere andre gårde: St. Myregård i Åker og Fuglsangsgård i Ibsker. Disse gårde går i arv til hendes sønner henholdsvis Sivert og Claus Gagge.

Den anden datter Merete Pedersdatter bliver gift med den tyske adelsmand Hans Grabou, overtager Simlegård i 1609. Han var født i Tyskland i 1549, først var han gift med Barbra Hvidtfeldt til Engeltoft. Udover Simlegaard ejede han halvparten af Duebjerggård, og Bjerregård og en anden gård i Klemensker. Desuden flere gårde i Ibsker og Åker sogne, som han havde fået i medgift. De børn han fik med såvel 1. som 2. kone døde alle på nær en, som han havde med sin første hustru. Han døde selv i 1626.

Sønnen, der overlevede, hed Joachim Grabou, han kom nu hjem og overtog Simlegård i en alder af 27 år. Christian d 4. gav ham 10 selvejergårde og 6 vornedegårde i Nylars at drage indtægt af på livstid. Joachim Grabou arvede 30 gårde efter sin far, som han havde fortrinsvis fået i medgift med Merete Pedersdatter Uf, af de 30 gårde solgte han 6 privat, de resterende 24 gårde mageskiftede han med Chr. d. 4. i 1632. Han døde i 1634.

Efter hans enkes død, blev også Simlegård overtaget af kongen, som anvendte den til bolig og aflønning af embedsmænd. Den første, der flyttede ind og får den som kaptajnsbolig, er kaptajn Anders Hansen, som hidtil havde haft bolig på Hammershus. Men da han er blandt de officerer, der svigter i 1645, bliver han stillet for herredagen, hvor han frikendes, men mister sin stilling som kaptajn og dermed sin bolig. Senere i 1654 overtager han Kyndegård i Nyker, hvor han dør i 1662, (Se under Kyndegård)

Anders Hansen slap for landsforvisning, men mistede Simlegård, der blev overgivet til Christian d. 4. s. svigersøn Ebbe Ulfeldt, som var blevet høvedsmand på Hammershus som 30 årig. Hans kone hed Hedvig, hun var søster til Leonora Christine, hertuginde af Sønderjylland, døtre af Christian d. 4 og Kristine Munk. Corfitz Ulfeldt, der var gift med søsteren Leonora Christine sad fængslet på Hammershus. Ebbe Ulfeldt boede og opholdt sig mest på Simlegård, hvor han lod opstille en træhest til at plage de bønder, der ikke ville betale de urimelige afgifter, som han opkrævede. Da Fredrik d. 3 blev konge i 1648 lykkedes det at få ham fjernet i 1651. Gik i 1652 i svensk krigstjeneste.

Hans efterfølger på Simlegård blev i 1651 oberst Michael Echstein. Det var Joachim Gersdorff, der blev den næste høvedsmand, men da han var statsholder og senere rigshofmester boede han i København, og hans stedfortræder var i første omgang Lavrids Vinter, som opførte en ny bolig på Hammershus til sig selv. Hans kommandant var Michael Echstein, som fik Simlegård som bolig. Michael Echstein flygtede fra øen i 1658, da svenskerne besatte Bornholm, blev i 1659 genindsat som kommandant på Hammershus og fik Simlegård tilbage som bolig, senere vicekommandant under lensmanden Fuchs, som bl.a. plagede både bornholmerne og Corfitz Ulfeldt og Leonora Kirstine under deres fængsling på Hammershus. Echstein havde som tidligere nævnt en datter, der blev gift med Jørgen Køller på Skovsholm og en søn af samme navn, der blev landsdommer og fik fæste til Lensgård i Østerlars. Michael Echstein den ældre flyttede fra Simlegård til Rosengården i Rønne, men både han og hans kone ligger begravet i det særlige murede begravelsesrum på Klemensker kirkegård, hvor tidligere ejere også ligger begravet. Gravkammeret blev fjernet ved nedrivning af Klemensker kirke.

Derefter kom ritmester Casper Westerwald til at forvalte Simlegård i de næste 30 år for kronen. Han døde på Simlegård i 1702.

Efter Westervalds død giftede enken sig med Michel Mogensen, der var sandemand i Klemensker. Han købte Simlegård i 1744 af kongen.

Blykobbegård, Kyndegård og Vellensgård i Nyker.

Her er tale om 3 gårde, som var frimandsgårde for nogle af de første Kofoeder i Rønne-linien. Julius Bidstrup stamtavle for Kofoed-slægten er opdelt i en A og B linie, hvor A-linien også kaldes Rønne-linien eller Kyndegårdslinien. B-linien kaldes også Kofoedgårdslinien eller Østermarinelinien. For Rønne-linien er der tvivl om rigtigheden af de første slægtled. Således kan man i Jørgen Klindts bog om de første Kofo' der se, at Julius Bidstrup, M.K. Zahrtmann og J. Klindt har hver sit forslag. Julius Bidstrup bygger de første generationer på Giessings stamtavle fra 1786, som nok hovedsageligt stammer fra Benzons håndskrevne stamtavle. For de personer, som jeg anvender i de her nævnte gårde, bruger jeg Julius Bidstrups stamtavle. Men dem, jeg bruger, er næsten alle personer, som alle 3 forslag er enige om. Kofoederne fra Rønnelinien har ofte betragtet sig som adelige, men der er nu rejst tvivl om det adelsbrev, der er henvist til. Ifl. Klindts undersøgelser skulle Kofoederne stamme fra Nordtyskland, men nøjagtige slægtslinier er ikke fundet. Det ser ud som disse 3 gårde har fået frimandsstatus, enten fordi de har haft forfædre, der var "adelige", f.eks. blevet adlet af for fortjenester for ærkebispens eller det er noget, de har påstået, uden at have kunnet føre bevis for dette. Men de har i en periode haft frimandsstatus for deres frimandsgårde og for andre gårde de har ejet. Ifl. Jul Bidstrup skulle stamfaderen til Rønne-linien

være Mads Jens Kofoed, som var handelsmand og gårdejer boede på Lille Haslegård i Olsker, var gift med Elisabeth Olufdatter.

Kyndegård:

Under omtalen af høvedsmand Johs (Jens) Uf under St, Kannikegård i Bodilsker, så fik han også en datter Cecilie Jensdatter Uf, som blev gift med Tue Pedersen. Hun skænkede Nykirke den forgyldte sølvkalk, som bar Uffernes våben. Måske var deres sæde gård Kyndegård? Hun døde i 1427.

Ovennævnte Mads Jens Kofoed skulle have haft en søn ved navn Jens Mads Kofoed, skulle være adelsmand og bo på Kyndegård, født 1481 og død 1519 og gift med Johs Thygesdatter. Kom i tjeneste hos ærkebiskop Byrge i Lund, der med adelige privilegier nobiliterede ham for sin tro tjeneste, mandighed, forstand og udviste meritter. Adelsbrevet er dateret 14/6 1514. Der er senere rejst tvivl om ægtheden af dette adelsbrev. Dertil kommer, at det er udstedt af ærkebiskoppen og ikke af kongen. Han fik 2 sønner: Oluf Jensen Kofoed og Mads Jensen Kofoed.

Oluf Jensen Kofoed var borgmester i Rønne. Han fik en søn og en datter. Datteren blev gift med Oluf Bagge, men dette par vender vi tilbage til under omtalen af Baggegård i Klemensker.

Den næste ejer af Kyndegård bliver Jens Kofoed, som er søn af ovennævnte borgmester Oluf Jensen Kofoed, og fra nu af skulle der være enighed om stamtavlen. Han er død 9/2 1625, det fremgår af en ligsten, der har ligget i koret i Rønne Kirke med hans og hans hustrus våbenmærker. Han udnævnes til landsdommer 25/8 1588, et hverv som han nedlagde i 1623. Han betegnede sig selv som frimand. Han var gift med adelsdamen Anna Spendt. Hendes adelsvåben var en polsk hue i et skjold, mens hans var et gavlspar. Det fremgår af ovennævnte ligsten i Rønne Kirke. Han dør barnløs.

Jacob Kofoed, som bliver næste ejer af Kyndegård, er søn af den første ejer af Blykobbegård i Nyker: Hans Madsen Kofoed, han er kaptajn, gift med Margrethe Olufsdatter. Han var med til at overgive Bornholm til den svenske general Wrangel og blev derfor udvist af landet og døde i udlandet i 1646. De havde kun en datter, der døde ung.

Den næste ejer bliver ifl. Kr. Kures gårdfortegnelse Mads Jakob Kofoed d. 1654. Den næste ejer skulle være Anders Hansen, som måske var svoger til ovenstående. Han dør i 1662. Han er af frimandsslægt, rimeligvis af adelsslægten Lang. Han giftede sig med borgmester i Hasle Sander Leslers steddatter Johanne Hansdatter. Frihedshelten Jens Kofoed var gift med en datter af borgmesteren. I 1633 flyttede Anders Hansen fra en bolig på Hammershus ind på Simlegård, efter at Grabou havde mageskiftet med kongen. Han fik denne gård i fæste, fordi han var landskaptajn for vestre og nordre herreder. (se omtalen under Simlegård). Han var blandt de officer, der blev stillet for herredagen i 1646, fordi man ikke kom Nexø til undsætning. Blev frikendt, men mistede sin stilling som kaptajn og dermed sin kaptajnsgård Simlegård.

Den næste ejer bliver Rasmus Anders Bleking, født 1616. Han gifter sig med Kirsten Kofoed, der er datter af Claus Kofoed på St. Almegård (se omtalen her). Hun er født 1616, Rasmus Bleking dør i 1673 i skriftestolen umiddelbart før prædikenen i Vestermarie Kirke, hvor han var sognepræst. Han blev på sin tid regnet som Bornholms rigeste mand. Det var ham, der havde lånt sin svoger Hans Berildsen Ll. Halsegård penge, så han måtte afstå Ll. Halsegård til Anders Bleking.

I 1671 overtages Kyndegård af Peder Zandersen Lesler 1688, som er gift med Martha Jensdatter Sode f. 1647, d. 1697.

Det blev ovennævntes søn Jens Pedersen Lesler f. 1677, d. 1717, der overtog Kyndegård. Han var landstingsskriver. Han giftede sig med Karen Andersdatter Aalborg, som døde 59 år gammel i 1749.

Blykobbegård.

Jens Madsen Kofoed, som vi ovenfor nævnte som første ejer af Kyndegård havde som nævnt 2 sønner, den anden var Mads Jensen Kofoed, som i 1548 skulle være gift med Gunhild Uf, som var en søster til landsdommer Peder Hansen Uf på Simlegård. Mads var også skipper, druknede 1552 på en vinterrejse til København. Der er uenighed om, hvem Gunhild Uf var gift med af de første Kofoeder. Jens Madsen fik en søn: Hans Madsen Kofoed.

Hans Madsen Kofoed blev den først kendte ejer af Blykobbegård. Han var født omkring 1550. Kaldte sig selv frimand. Var i 1586 bosat i Rønne og ejede Hæslegård i Østerlars, men flyttede senere til Blykobbegård i Nyker, hvor han døde omkring 1623. Han var den første Kofoed, der brugte gavlsparren i sit segl. Fra og med Hans Kofoed skulle man også være enige om slægtslinierne. Under omtalen af Lensgård i Østerlars, fortalte vi om Peder Gagge, der dræbte Hans Madsens tjener, det var her, det foregik. Hans Madsen Kofoed får 7 børn. Hvor de 6 enten selv eller giftede sig ind i familie med frimandsstatus, vi har allerede omtalt en af dem Jacob Kofoed, der arver Kyndegård. De andre vender vi tilbage til.

Den næste ejer af Blykobbegård blev sønnen Oluf Kofoed, som også ejede 15 vg Frigård i Vestermarie. Oluf Kofoed dør ca. 1641. Hans børn sælger Blykobbegård til kaptajnløjtnant Ernst Cansler. Blykobbegård er antagelig hermed uden frimandsstatus men overgået til proprietærstatus

En anden søn af Hans Madsen Kofoed er Peder Hansen Kofoed f. 15/6 1598 død 24/12 1648. Han var kaptajn, rådmand og senere borgmester i Rønne. Han ejede St. Almegård i Rønne (se denne). Han var med til at overgive Bornholm i 1645 til den svenske general Wrangel, hvorfor han blev dømt til landsforvisning i 1646 og døde i Lübeck i 1648. Senere fik hans enke oprejsning. Han var ejer af flere gårde på Bornholm, Han var gift med Elisabeth Madsdatter Ravn, hvis far også havde været borgmester i Rønne. Hun døde i 1685. De fik 15 børn, hvor den mest kendte er frihedshelten Jens Pedersen Kofoed senere Maglegård i Østermarie.

En datter Karen Hansdatter Kofoed blev gift med Mads Kofoed fra 23. Sg Kofoedgård i Østermarie, herved blev Rønne- og Østermarielinien forenet. Men herom nærmere under sædegårdene Baggegård og Kofoedgård.

Endvidere en søn Claus Kofoed, der blev ejer af St. Almegård i Knudsker, efter sin bror Hans Pedersen Kofoed, som vi vil omtale under denne gård.

Vellensgård.

Den første ejer, man hører om her, er Peder Hansen Myhre, men jeg tvivler på, at det er rigtigt. Peder Hansen Myhre stammer fra 6. vg. I Ibsker. Søster til Mette Hansdatter Myhre, der arver Myhregodset og bliver gift med Peder Hansen Uf på Simlegård. Peder Hansen Myhre er født før 1547, for i dette år ejer han Lille Vestregård i Vestermarie, som den gang kaldtes Peder Myhres gård. Ejer også Lille Myregård i Åker. Han har ingen sønner, men en datter Inger Hansdatter Myhre, som blev Peder Kofoed 23 sg Kofoedgård i Østermarie 2. hustru. Den 6. sept 1572 deltager han som frimand i et møde med 3 rigsråder, som er kommet til Bornholm for at diskutere de bornholmske frimænds rettigheder. I mødet deltager 17 bornholmske frimænd.

I bornholmske samlinger bind 16 side 147 skriver Zahrtmann, at i forbindelse med et besøg af 3 rigsråder, samledes alle bornholmske frimænd og nævner her Peder Hansen og hans sønner Laurids Pedersen og Jørgen Pedersen fra Vellensgård i Nyker, samt Peder Hansens bror Bendt Hansen fra Eskildsgård i Pedersker alle er deltager i mødet.

Omkring 1572 må således Peder Hansen bo på Vellensgård. siden alle 4 deltager i mødet, må de alle have været frimænd.

Efter Peder Hansen bliver Vellensgård antagelig overtaget af hans søn Jørgen Pedersen, som også må have arvet Eskildsgård efter sin onkel Bendt Hansen, idet hans datter Karen Jørgensdatter gifter sig med Mads Kofoed, og medbringer udover Vellensgård i Nyker også Eskildsgård i Pedersker.

Mads Kofoed, der som nævnt ovenfor blev næste ejer, var den sidste af Hans Madsen Kofoed Blykobbegårds omtalte sønner, han var næstældst. Også han betegnede sig selv som frimand og førte det kofoedske våben i sit segl. (se forsiden). Blev d. 5/2 1629 udnævnt til landsdommer. Også han var blandt de officerer, som svigtede, da den svenske general Wrangel gik i land i Nexø, hvorfor han ligesom tidligere nævnt 2 af hans brødre i 1646 blev dømt til landsforvisning. Også han døde i udlandet i 1646. Alle 3 brødres enker modtog Frederik d. 3. benådning i 1649, men da var alle 3 brødre døde. 1646 blev således et katastrofeår for Kofoedslægtens Rønne-linie. Hidtil havde mindst 3 af Rønnes rådmænd heddet Kofoed. Nu hed de Bohn og Kames.

Den næste ejer bliver deres søn Hans Madsen Kofoed, som også bl.a. ejer Eskesgård i Pedersker, han gifter sig med Margrethe Claudatter Gagge fra 6 vg. Fuglsangsgård i Ibsker og arver denne gård (se omtalen af forældre og slægtslinier under Fuglsangsgård) Både han og hans kone dør af pest i 1654. Han ejer også 1., 5. og 11 vg i Åker, samt 11 vg i Pedersker. De fik en datter Kirstine Kofoed dør 1712 62 år gammel.

Kirstine Kofoed bliver den næste ejer af Vellensgård og arver herudover 6. Vg. Fuglsangsgård i Ibsker og de under hendes far nævnte gårde i Pedersker og Åker. Hun gifter sig første gang med Hans Jensen Sode og 2. gang med Albert Hartvig. Hun overlever begge ægtemænd. Da hendes ægtemænd ikke er frimænd, må jeg gå ud fra, at gårdens frimandsstatus er forbi ved hendes overtagelse.

Det bliver hendes søn af første ægteskab Herman Jensen Sode, der bliver næste ejer af Vellensgård i Nyker og den sidste, vi skal omtale her.

Eskesgård i Pedersker.

I dag hedder den også Eskildsgård. Navnet Eske stammer fra et af navnene på vore runestene. Som vi fortalte om under Vellensgård i Nyker, ejede Peder Hansens bror Bendt Hansen Eskesgård. Han er den første ejer, jeg har kunnet finde. Da han deltog i mødet med rigsrådsmedlemmerne i 1572, må han have ejet Eskesgård på dette tidspunkt som frimandsgods, må også have ejet en gård i Ibsker med strandret, idet han d. 22. Maj 1570 bliver indstævnet for herredagen, fordi han havde taget et vrag til sig på sin gård i Ibsker, Hvilket ikke er tilladt, da man ikke kan godkende ham som adelsmand.

Ifølge Kr. Kures gårdfortegnelse skulle næste ejer være Peder Hansens søn Laurids Pedersen fra Vellensgård, men han må åbenbart videregive den til sin bror Jørgen Pedersen på Vellensgård eller Jørgen Pedersens datter Karen Jørgensdatter, idet hun ved sit giftermål med Mads Kofoed, som er søn af Hans Madsen Kofoed fra Blykobbegård i Nyker, medbringer såvel Vellensgård som Eskildsgård som medgift.

Mads Kofoed bliver således næste ejer. Læs om ham under Vellensgård i Nyker. Han er som nævnt kaptajn og i forbindelse med svig i forbindelse med Wrangels angreb på Nexø i 1645, bliver han dømt til landsforvisning og døde i udlandet i 1646. I 1649 modtog hans enke Fredrik d. 3. benådning. Hans enke Karen Jørgensdatter døde 20/9 1650. De fik 6 børn

Den ældste af de 6 børn var Jørgen Kofoed, død 1650, giftede sig med Anna Hansdatter, overtog Eskesgård. Hans bror Hans Kofoed havde overtaget Vellensgård, havde giftet sig med Claus Gag-

gesdatter og havde her bl.a. arvet 6. Fuglsangsgård I Ibsker. Se omtalen under Fuglsangsgård under St. Myregård i Åker. Både Hans Kofoed og hans kone døde af pest i 1654.

Det blev nu broderen Mads Madsen Kofoed, der overtog Eskesgård i 1650 efter broderens død. Han giftede sig med Anna Jensdatter, datter af Jens Bendtsen og Karen Berildsdatter. Mads dør før 1665. Han kaldtes en fribåren mand, da Bornholms frimænd 1655 udstedte en fuldmagt for på deres vegne at være til stede ved hyldningen af prins Chr. i København. Anna dør 80 år gammel i 1695.

Det blev deres søn Hans Madsen Kofoed, der overtog Eskesgård. Han giftede sig med Johanne Kofoed, som var datter af kaptajn Hans Madsen Kofoed og Karen Clausdatter Kjølner på 23 sg Kofoedgård i Østermarie (se denne senere). Hans Madsen Kofoed dør 82 år gammel 1/11 1722 og begravedes under stor pomp og pragt. Gården er i dag overtaget af Bornholms værn.

Baggegård i Klemensker.

Baggegård kaldes i dag Baggård. Navnet har den fået, fordi der her boede en "adelsmand" ved navn Bagge.

Den første Bagge, som vi hører om, og der boede på Baggegård i Klemensker er Oluf Bagge, som påstod, at han var adelig. Hans adel er dog blevet stærkt betvivlet. Han har fået sit adelsbrev af ærkebiskop Tue i Lund. Udstedt i året 1468.

Gården gik i arv til hans søn, som vi ikke kender navnet på, men han var gift med Anna Blasholtz. De boede på Baggård.

Den næste ejer var Anna Blasholtz og Bagges søn, som også hed Oluf Bagge, der også boede på Baggegård, han var Herredsfoged i Nordre Herred. Nu kommer vi tilbage til Borritta Køllers kamp for fritagelse for at betale skat for sin fædrene gård, Krakkegård i Klemensker, som vi under St. Hallegård fortalte om, hvordan Borrita vandt sagen og fik skattefrihed, men også stor erstatning af den herredsfoged og de 12 domsmænd, der havde dømt hende. Herredsfogeden var denne Oluf Bagge fra Baggegård i Klemensker, Oluf Bagge, Schweder Kettings ridefoged og 2 personer, der havde aflagt ed, blev sat i fængsel. For Oluf Bagges vedkommende blev det i Blåtårn, hvor han et par år efter købte sig fri. Ridefoged Frantz Holtz måtte forlade øen. Hendes kamp var også spiren til, Schweder Kættings endelige fald.

Han blev efterfulgt af sin søn Niels Bagge. Han boede på Baggegård til 1605. Så blev der rejst tiltale mod ham, fordi han havde tilegnet sig strandingsgods fra et skib, der var strandet på hans strand. Han hævdede, at han som adelsmand havde ret til dette, men såvel dommen, ved herredsting som landsting gik ham imod. Han besluttede at sælge Baggegård og det gjorde han til Peder Kofoed, som ejede 23. Sg Kofoedgård i Østermarie. Når Peder Kofoed ønskede at købe Baggegård, skyldtes det, at han gerne ville være frimand og opnå de privilegier, som dette medførte, men det krævede, at han ejede en sædegård. Vi kommer tilbage til Peder Kofoed ved omtalen af næste gård, 23. sg Kofoedgård i Østermarie.

Den næste ejer af Baggegård bliver Peder Kofoed (2), som er søn af ovennævnte Peder Kofoed. Han overtager ikke samtidig 23. sg. i Østermarie. Han ejede yderligere en gård i Klemensker og en i Rutsker. Baggegård og de 2 nævnte gårde solgte han til Matthias Putkammer, dette sker i 1626.

23. sg Kofoedgård i Østermarie.

Denne gård har egentlig aldrig været en frimandsgård, men den har fra gammel tid været regnet som en proprietærgård og medtages derfor her. Det er på denne gård, hvor Østermarielinien også

kaldet B-linien for Kofoedfamilien starter. Når jeg skriver navnet Kofoed med et e, skyldes det, at man først i 1700 tallet begynder at skrive 2 e'er i visse slægtslinier. Når Julius Bidstrup i sin stamtavle bruger 2 é-er, er det kun for at skelne mellem Kofoeder i Sværdlinien og i Spindelinen. Kofoedgård går i arv fra søn til søn til 1918 og har således været i slægtens eje i næsten 400 år. Østermarie-kofoedernes våben er foden af en ko. Med hensyn til de første Kofoeder er alle tilsyneladende enig med den stamtavle, som er udgivet af Julius Bidstrup dækkende både A- og B-linien .

Poul Hansen Kofoed som var født ca. 1525 er formodentlig den første af Kofoedslægten, der var ejer af Kofoedgård, og stamfader til Østermarielinien. Han var sandemand i Østermarie og gift med Jep Hansdatter. Bliver også herredsfoged og oldemand. I juli 1543 afholdt bornholmske og lübske sendemænd møde på Kofoedgård i Østermarie for at undersøge de mange klager over høvedsmand Bernt Knob, hvilket tyder på, at Poul Kofoed både har været en modig og indflydelsesrig person. Det var en vanskelig tid, med overgang fra katolicismen til protestantismen og de hårde skatter til lübeckerne .

Peder Kofoed, der regnes som hans søn, bliver næste ejer af Kofoedgård. Han er født i 1548. Han var 1. gang 1575 gift med Elsebeth Henning Gaggessdatter, som var datter jurisdiktionsfoged Henning Gagge, som vi kommer tilbage til under St. Almegård. Med hende fik han 5 børn. Men såvel mor som børn døde alle af pest i 1585. Den sidste, en søn, overlever sin mor i få dage, Peder Kofoed har i medgift fået flere gårde, bl.a. 4 gårde i Åker og vil gerne være frimand og få bl.a. skattefritagelse og i øvrigt nyde de privilegier, som frimandsstatus medfører, derfor køber han som anført under Baggegård denne gård i 1605. Han spørger sin svoger Jørgen Henning Gagge på St. Almegård i Knudsker om tilladelse til at få lov at søge om frimandsstatus, og med dennes anbefaling ansøgte han Chr. d. 4, som bevilgede ham dette. Han giftede sig 2. gang med Peder Hansdatter, der er datter Peder Hansen Myhre, der ejede Lille Myregård i Åker også Lille Vestergård i Vestermarie, som kaldtes Peder Myhres gård. Peder Kofoed fik 9 børn med Inger Hansdatter. Han døde i 1616 og ligger begravet foran alteret i Østermarie kirke. Af de 9 børn kan nævnes Oluf , der bliver en afholdt borgmester i Ystad. Peder kommer til at eje Baggegård, som omtalt her, en datter Elsebe gifter sig med Niels Berildsen fra St. Halsegård i Østermarie, som omtalt under denne gård, den yngste søn Mads Kofoed, arvede, som det var regelen på Bornholm, slægtsgården.

Mads Pedersen Kofoed født 1596 bliver som nævnt næste ejer af Kofoedgård gift med Karine Hansdatter Kofoed, født 1595 datter af frimand Hans Madsen Kofoed Blykobbegård i Nyker, som omtalt under denne gård. Herved bliver han gift med en fra A-linien eller Rønne-linien af Kofoedslægten. Han blev gift 2. gang med en, der også hed Karine, hvem hun var datter af, har jeg ikke fundet ud af. Han havde økonomiske vanskeligheder. Han fik 5 børn med den første og 2 med den sidste hustru. Af de 5 første børn har vi tidligere omtalt borgmester, købmand og skipper Poul Madsen Kofoed, som tjente mange penge i forbindelse med opførelsen af fæstningen på Chr. Ø, giftede sig første gang med Elsebeth Bohn, der var datter af rådmand og skipper Hermann Mortensen Bohn fra Rønne. Herman Mortensen Bohn fik nogle spændende sønner og døtre. Udover Elsebeth havde han en datter Barbra, der blev gift med skipper og købmand Jens Hansen, der fik en søn Herman Jensen Bohn, der blev general i 30 år hos Zahr Peter den Store, en søn ved navn Morten Herman Bohn blev borgmester i Hasle, gift med Poul Anchers datter, de fik en søn, der blev general hos kejserinde Marie Teresia i Østrig/Ungarn. Jeg for talte under Halsegård i Olsker om enken Lisbeth, der vandt over amtsskriver Dechner, der blev dømt til lænker på Bremerholmen, hun var gift med Claus, der også var en søn. Ja man kunne fortsætte med mange spændende familiemedlemmer. Sønnen borgmester Poul Madsen Kofoed blev 2. gang gift med Magdalene Heseler, som vi fortalte om tidligere, hvor hendes onkel høvedsmand på Hammershus oberst Schröder holdt forlovelsesgilde for dem på Hammerhus, det er hende der gifter sig 2. gang med landsdommer Ancher Anthoni Müller, som vi har fortalt om før og vender tilbage til under historien om Vallensgård i Åker. En anden søster Elsebe gifter sig med købmand Anders Thiesen. Endelig er der sønnen Hans, der som yngste søn af 1. ægteskab arver fædrengården.

Mads Pedersen Kofoed overtager ikke Baggegård, da den som nævnt overtages af hans bror Peder Kofoed, og ejeren af Kofoedgård er igen uden sædegård. Men gården fortsætter tilsyneladende med proprietærstatus, som den beholder.

Hans Madsen Kofoed overtog fødegården var født den 24. december 1634, han var kaptajn og sandemand. Han giftede sig første gang med Karen Clausdatter Kjøller, som er datter af Claus Køller og hans første hustru Boehl Svendsdatter, hun er 6. generation efter adelsmanden Hans von Køller, , som var dansk ridder og adelsmand fra Pommern, se herom under St. Hallegård i Åker. Karen var født 1636 og døde d. 19. Maj 1693. Hans 2. kone bliver Karen(Karina) Hermansdatter Bohn, hvis far, Hermann Klavsen Bohn, var skipper og købmand i Rønne. Hermann Klavsen Bohn havde sejlet overgivelsesdokumenter ud til Wrangel i 1645, blev stillet for herredagen, men går fri. I 1658 sejlede han de 19 mand, der tilbageleverede Bornholm til Fredrik d. 3. Karen Hermnsdatter Bohn var enke efter rådmand Mads Wolfsen, Svaneke. Med hende får han ingen børn, men med første hustru får han 7 børn. Sønnen Mads Hansen Kofoed vil vi vende tilbage til under St. Almegård. Johanne Kofoed, som giftede sig med Hans Kofoed på Eskildsgård, se omtalen under Eskildsgård, en anden søn er Claus Kofoed, som blev major og giftede sig med frihedshelten Jens Pedersen Kofoeds enke Elisabeth Akkeleye og bosatte sig på Maglegård, se videre under Maglegård Østermarie, en datter Kierstine giftede sig med kaptajn Hans Jensen Kofoed søn af frihedshelten Jens Kofoed med hans første kone, den yngste søn Jørgen Kofoed overtager fødegården. Hans Madsen Kofoed efter en fattig start dør han velhavende 21/1 1704 og ligger begravet på Østermarie kirkegård. Han var blandt de bornholmske udsendinge, der afleverede Bornholm til Fredrik d. 3 i 1658.

Jørgen Hansen Kofoed bliver næste ejer født c. 1677 og død 1737. Men vi vil slutte her.

26 sg Store Almegård i Knudsker.

Den har fået sit navn fra træet Alm. Hed oprindelig kun Almegård. Senere er tillagt stælen af 26 sg , hvis nr. den herefter har antaget, da den oprindelig som sædegård har været uden nr.

Den første ejer, jeg har kunnet finde var Claus Kames. Han var antagelig rådmand i Rønne og menes at være indvandret fra Skotland. Jeg ved ikke, om han var af adelsslægt. Han fik mindst 2 børn. Eline Kames, som vi vender tilbage til og en søn Claus Clausen Kames, som bliver rådmand, skipper i Rønne, gift med Margrete, som døde efter 1593. Claus (2) døde efter 1584, idet han blev rådmand i 1584. Han blev skibsreder i 1568. De får 3 børn: en datter Lisbeth Kames, der giftede sig med Esbern Kofoed, som var søn af stamfaderen til Østermarielinien Poul Hansen Kofoed, Kofoedgård i Østermarie. Esbern blev kongelig tolder i Rønne i 1584 og var borgmester i Rønne fra 1590-1623. De fik en datter Clausdatter Kames, som jeg vender tilbage til. Hun blev gift med Michel Hartvig sen., endvidere en søn, jeg ikke kender fornavnet på. Denne N.N. Kames, som også var rådmand i Rønne, får en søn, der hedder Claus Clausen Kames (3). I 1647 bliver han kirkevæрге, 1648 rådmand. Var borgmester i Rønne før 1658. Var herredskaptajn. Spillede en væsentlig rolle i forbindelse med opstanden i 1658, hvor han efter drabet på Printzenskjöld fængslede svenske soldater i Rønne. Bragte Printzenskjølds lig i sikkerhed. Var med næste dag ved Hammershus, hvor Hammershus overgav sig. Blev af Bornholmerne valgt som midlertidig høvedsmand. Det er ham, der senere tager ud til Sivert Gagges enke på St. Myregård og bestyrer denne ejendom. Når hun dør, flytter han til Båsegård i Nylars, som var en medgift med hans kone, hvor han dør omkring 1676.

Ejer nr. 2 blev hofsinde hos Chr. d. 3. Henning Gagge. Han var adelsmand og var søn af Jørgen Gagge på Lensgård i Østerlars (se omtalen her). Han giftede sig med den første ejers datter Eline Kames, som arver St. Almegård. Henning Gagge blev 15/7 1551 udnævnt til at være jurisdiktionsfoged. Lübeckerne havde Hammershus i pant. Men efter reformationen i 1536 var den gejstlige magt gået over til kongen og på kongens vegne skulle så hans jurisdiktionsfoged varetage denne

magt, og bl. a. opkræve kirkeskatter og påse, at Lübeckerne overholdt aftalerne. Han blev bistået af landsdommeren og hans 2 bisiddere, hvor den ene var hans bror Peder Gagge (1). Hans aflønning som Jurisdiktionsfoged var fæste af Spidlegård (Hospitalsgården) med 15 gårde også kaldet Sct. Jørgens godset. Spidlegård ligger i Åker, her boede han til 1555, hvor hans kone arvede St. Almegård. Henning Gagge dør 29. Juni 1562 og Eline Kames dør 23. Oktober 1578. De lå begge begravet foran alteret i Rønne Kirke. Henning og Eline får 2 døtre og en søn. Datteren Elsebeth Kames blev som nævnt under 23 sg Kofoedgård i Østermarie gift med Peder Kofoed, får med ham 5 børn, 4 døtre og en søn, men såvel Elsebeth som hendes 5 børn dør af pest i 1585. En anden datter Henningsdatter Gagge bliver gift med en fra Lübeck tilflytte skipper og købmand i Rønne ved navn Hermann Bohn. De bliver stamforældre for Bohnslægten, som i de næste 300 år får stor indflydelse på Bornholm. Der er blandt denne families efterkommere mange spændende personer, hvoraf kan nævnes 2 generaler, den ene hos kejserinde Marie Teresia, den anden hos Zahr Peter den Store, flere bliver borgmestre, en slægtslinie, der blandt andet ejede købmandsgården på hjørnet af Krystalgade og Storegade påtog sig mange sociale opgaver, bygger hospital og hospitalskirke, som kommunen senere inddrager og omdanner til gymnastiksal for Vestre Skole, der hvor Favør og parkeringsplads ligger nu. Senere tager en efterfølger initiativ til at bygge en skole på St. Torv i Rønne, hvor Favør ligger i dag, etatsrådinde Marie Kofoed stammer fra denne købmandsgård, sandflugtskommisær Jespersen gifter sig med en datter fra denne købmandsgård. Denne datter bliver bedstemor til maleren Christian Zahrtmann og lægen og historikeren M.K. Zahrtmann, hvis bøger og efterladte arkivkasser har været flittigt brugt ved indsamling af historierne i denne artikel. Herudover havde Henning Gagge en søn Jørgen Henningsen Gagge, som bliver den næste ejer.

Jørgen Henningsen Gagge, som arvede St. Almegård, er skibshøvedsmand, han giftede sig med Merethe Peder Hansdatter Uf, som stammer fra Simlegård, hvor hendes far var landsdommer Peder Hansen Uf og hendes mor var Mette Hansdatter Myhre. Se omtalen under Simlegård i Klemensker og Fuglsangsgård under St. Myregård i Åker. Hans mor havde medbragt flere gårde i sit ægteskab. Jørgen Gagge og hans hustru Mette forærede Knudsker kirke den nuværende renæssancealtertavle i 1596 og i 1604 en malmkirkeklokke til Klemensker kirke, der både bar Uffernes og Myhrernes våben. Som nævnt under 23. sg Kofoedgård i Østermarie, gav han sin svoger Peder Kofoed, efter at denne havde erhvervet Baggegård i Klemensker, lov at ansøge kongen om at blive frimand, hvilket kongen bevilgede. De får 2 sønner, men ingen af dem arver tilsyneladende St. Almegård. Men får nogle af de gårde, som deres mor har bragt med sig. Sivert Gagge fik sædegården St. Myregård i Åker. (se omtalen her). Den anden søn Claus Gagge får bl.a. 6. vg. Fuglsangsgård i Ibsker. (se omtalen her). Jørgen Henningsen Gagge dør før 1606.

Næste ejer skulle være Michel Hartvig antagelig jun., som ligesom sin far af samme navn var borgmester i Rønne. Han dør i 1645. Hans far var gift med Clausdatter Kames, som vi omtalte under første ejer. St. Almegård vender således tilbage til Kamesfamilien, om der er tale om arv eller køb ved jeg ikke. Michael Hartvig jun. havde en datter, der hedder Michel Hartvigsdatter, der giftede sig med borgmester Mads Ravn i Rønne. De har igen en datter, der hedder Elisabeth Madsdatter, der giftede sig med borgmester i Rønne Peder Hansen Kofoed, som bliver næste ejer, gården bliver således fortsat i familien.

Peder Hansen Kofoed var født 15. Juni 1598, blev borgmester i Rønne, men sammen med sine 2 brødre (se omtalen under Blykobbegård, Kyndegård og Vellensgård i Nyker.) bliver han landsforvist i 1646 på grund af, at han går med til, at Rønne betaler en bod til general Wrangel. Herredstinget dømmer ham til landsforvisning og han døde i Lübeck d. 24. dec 1648. Han blev gift i 1614 med Elisabeth Ravnsdatter, som nævnt ovenfor, hun døde i 1685. De havde 9 sønner og 6 døtre. Den mest kendte af disse sønner blev frihedshelten Jens Pedersen Kofoed, se omtalen under St. Maglegård i Østermarie. Ejede også flere andre gårde.

Den næste ejer bliver broderen Claus Kofoed, som var søn af Hans Kofoed Blykobbegård i Nyker (se omtalen her). Claus dør 1657. Ejer også 15. vg Vallegård i Nyker og 50 sg Ladegård i Klemensker. Han er gift med Gjertrud Pedersdatter, som må være død o. 1669. De får 5 børn,

hvor de 3 dør som små. Datteren Kirsten Kofoed blev gift med Rasmus Andersen Bleking f. 1616, præst i Vestermarie, død i skriftestolen lige før prædiken 1. Trinitatissøndag 1673. Han var på det tidspunkt Bornholms rigeste mand, det var ham, der overtog Lille Halsegård for at indfri lån til sin svoger. Han ejede også Kyndegård i Nyker, som hans kone måske har arvet efter sin onkel.

Herudover havde Claus Kofoed en søn, der hed Jens Kofoed, død 1657, han bestyrer St. Almegård, da forældre boede på 50. sg Ladegård i Klemensker og også ejer 15. vg Vallegård i Nyker. Jens overtager senere St. Almegård. Han var gift med Kirstine Pedersdatter. Efter hans død giftede hun sig med Lavrids Brodersen fra Jylland, som overtog gården i 1658.

Nu glider St. Almegård tilsyneladende ud af familien, idet den købtes af amtsskriver Hans Chr. Storch i Rønne. Han var aktiv under opstanden i 1658 og var med ved overdragelsen til Fredrik d. 3. på Københavns slot. Det var ham, der fik lagt 26. Selvejergård ind under St. Almegård. Dette bevirkede, at gården senere gled ind i selvejergårdenes talrække. Han var ikke så skurkagtig, som hans efterfølger August Deckner, så han må i stedet for selv låne penge. Han lånte af lensmand på Hammerhus Oberst Hans Schrøder, som efter at være blevet adlet hedder Hans Løvenhielm. (se omtalen under St. Hallegård i Olsker) . Det ender med, at Hans Løvenhielm må overtage St. Almegård af Storchs enke for indfrielse af gæld i 1685. Før dette tidspunkt var Hans Løvenhjelm's kone Beate Frederica von Ahlefeldt kommet ulykkeligt af dage på Hammershus og blev begravet i et gravkammer indrettet i Rønne kirke, fjernet ved ombygning i 1915.

Hans von Løvenhielm, som vi tidligere har berettet om, havde en søsterdatter, der hed Magdalene Heseler. Han holdt hendes forlovelsesgilde på Hammershus med hendes senere mand borgmester Poul Madsen Kofoed, Svaneke. Det var Poul Kofoed, der havde lånt penge til den sidste ejer af Skovsholm, hvorfor fru Heseler på sine sønners vegne kunne kræve det meste af Skovsholmsgodset. Hendes søn nr. 2 hed Morten Poulsen Kofoed. Han var gift 4 gange. Hans Løvenhielm solgte i 1687 St. Almegård til ovennævnte Morten Poulsen Kofoed., som døde i 1750. Var stadskaptajn og købmand i Svaneke. På dette tidspunkt i 1687 var han gift med sin stedfar landsdommer Ancher Anthoni Müllers søster Elisabeth Augusta Müller. Hun dør i 1691. Han får i alt 21 børn. Heraf 14 med den 4. kone.

I 1690 solgte Morten Poulsen Kofoed, St. Almegård til sin mor og sin stedfar Magdalene Heseler og landsdommer Ancher Anthoni Müller. Jeg vil slutte her med rækkefølgen, jeg vil kun nævne, at i 1830 overtog Hans Michael Ancher f. 1801 og død 1872 gift 1825 med Elisabeth Rasch f. 1799 og død 1861 - St. Almegård. De fik 22. Febr. 1838 en søn ved navn Johan Andreas Peter Ancher. Han blev officer, men er gået over i historien som ”helten fra skanse 2”. Han blev for sin indsats meget populær. Beundrere forærede ham en æressabel. Tyskerne sendte ham en anerkendelsesskrivelse og lod hans skikkelse afbilde på sejrsmøntet i Berlin. Han døde i 1878, ligger begravet på Garnisonskirkegården i København, hvor der er rejst en mindesten.. En bror Hans Michael Ancher, som blev gårdejer på Frigård i Rutsker fik en søn 9. Juni 1849, som kom til at hedde Michael Peter Ancher, bedre kendt som skagensmaleren Michael Ancher, gift med Anna Ancher. Michael Ancher døde 19. Sept. 1927 på Skagen.

Vallensgaard i Åker.

Vallensgård ligger ved Ekkodalen i Almindingen. Den var oprindelig en gård, der tilhørte kongen. Navnet kommer formodentlig af Val: stor ubeboet mark eller kampplads. Den har tidligere været en af de 4 herredsfogedgårde og dermed en af de 12 kongsgårde omtalt i Knytlingesagaen.

Den første ejer, som jeg kender er Junker Carsten Luneborg, som fik gården i 1541 som erstatning for, at han måtte forlade Spidlegårdsgodset, som bestod af Spidlegård + 14 andre gårde, som var givet til tidligere høvedsmand på Hammershus Michael Hals. Carsten Luneborg havde tidligere i

korte perioder været høvedsmand på Hammershus i forbindelse med de lübske plyndringer af Bornholm i begyndelsen af 1500 tallet, før pantsætningsperioden, men var blevet fængslet 2 gange, var nu vendt tilbage, men blev ikke høvedsmand igen. På det tidspunkt var Vallensgård formodentlig brændt ned af Lübeckerne, men Carsten Luneborg gik i gang med opbygningen. Gården blev gjort arvelig og i 1543 opnåede han skattefrihed. Han boede her i 14 år. Når Carsten Luneborg kunne få Vallensgård, skyldes det, at den lübske lensmand Bernt Knob forsøgte at nedlægge herredfogedfunktionen ved o. 1540 at inddrage de 4 herredsfogedgårde og give dem til hans venner.

I 1555 købte den lübske lensmand på Hammershus Schweder Ketting hele herligheden af Carsten Luneborg og tog derefter ophold på Vallensgård. Han udvidede bygningerne og opførte et stenhus med tårn og kælder. I 1556 blev Schweder Ketting også udnævnt til Lübeckernes foged eller høvedsmand på Hammershus, men blev boende på Vallensgård. Da han forsvarede Bornholm ros-værdigt i 7 årskrigen 1563-70, blev han i 1565 også kongens jurisdiktionsfoged. Men der kom mange klager, ikke mindst Borritta, som vi hørte om på St. Hallegård og Peder Oxe var skyld i, at han blev udskiftet af kongen i 1571 og af Lübeckerne i 1573. Han var gift 2 gange, begge gange med adelsdamer: første gang med Margareta død 13. 8. 1568 og den 2. gang med Thalia død 1572 og de blev begge begravet i Åkirke. Også Schweder Ketting blev begravet sammen med dem. I dag findes i våbenhuset bevaret en stor gravsten, hvor han står i midten med en hustru på hver side. Det var nu slut med hans tid på Vallensgård.

Den næste ejer af Vallensgård bliver admiral Sylvester Franche, som delvis boede i København og delvis på Vallensgård. Han overtog gården 1575. Han havde gården i 5 år, hvorefter han solgte den til kongens høvedsmand på Hammerhus Henrich Brahe. Henrich Brahe var gift med Lene Tagesdatter Thott. Han boede delvis på Hammershus og delvis på Vallensgård. Kongen forsøgte at købe gården, men det mislykkedes tilsyneladende. De havde 3 døtre. Datteren Else blev gift med rigsråd Henrik Ramel. De overtog Vallensgård, men boede her ikke.

Deres 3 børn Henrik, Ove og Ane ejede gården i 1624 og en af dem, har antagelig overtaget den. Ane blev gift med kansler Peder Reedtz, og den næste ejer formodes at være i familie med ham, idet den næste ejer bliver Steen Reedtz, som havde Peder Laursen som bestyrer. Steen Reedtz var gift med Marine Juel.

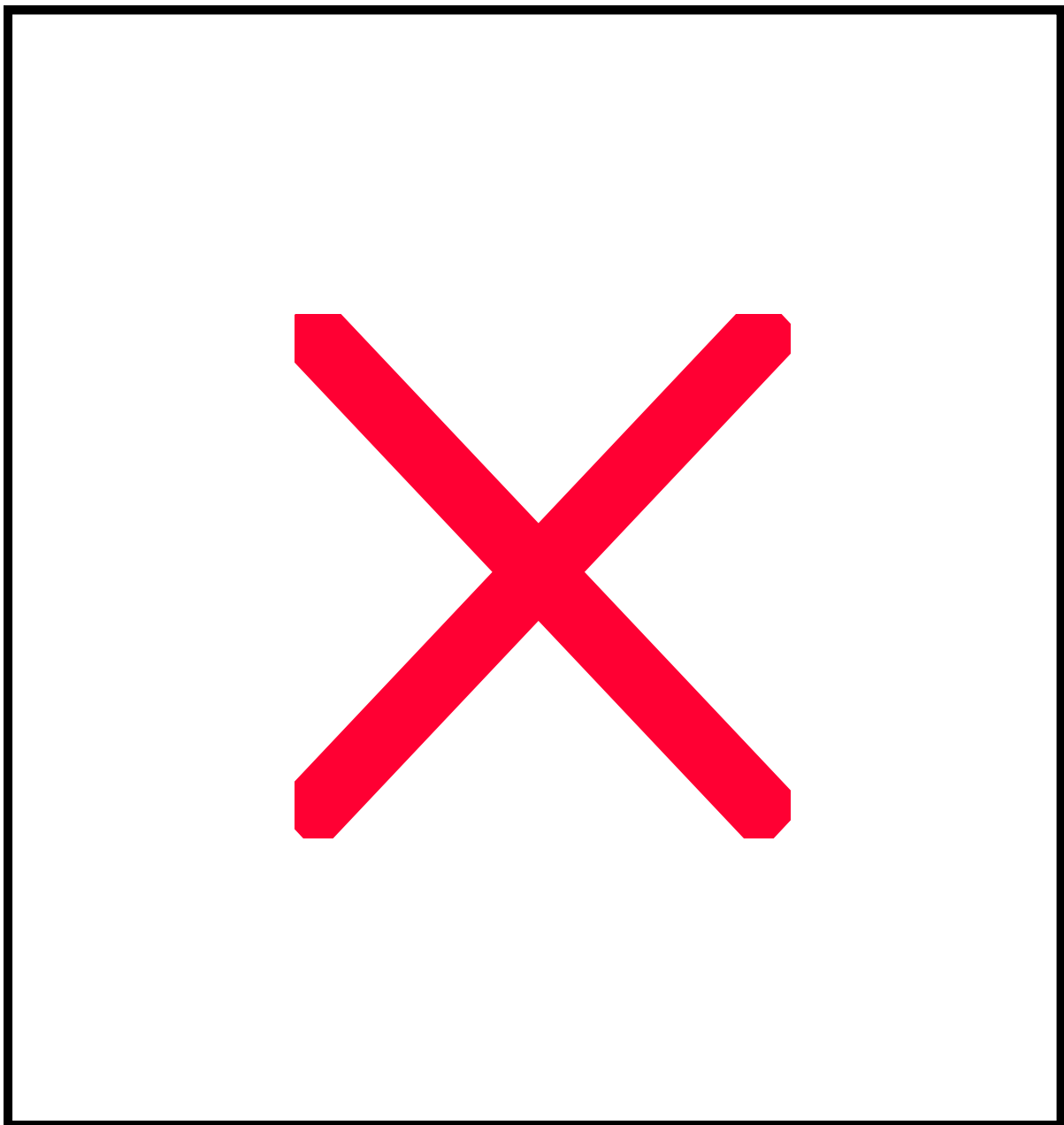
Omkring 1680 kom Vallensgård i Müllerslægtens eje. Ancher Anthoni Müller den ældre var første ejer. Han kom til Bornholm omkring den tid. Det skyldtes, som nævnt under St. Hallegård, at landsdommer Mathias Rasch af amtsskriver August Dechner var sat i gælds fængsel. Müller blev herved i første omgang vicelandsdommer. Stammede fra Kalundborg. Som vi bl.a. under Oberst Schrøder har fortalt, blev han gift med dennes søsterdatter Margrethe Magdalene Heseler, der var blevet enke efter borgmester Poul Madsen Kofoed i Svaneke. De købte Vallensgård, som siden den tid har været i Müllerslægtens eje. Udover Vallensgård med 9 tilhørende gårde, Skovsholm i Ibsker og 22 andre gårde. Efter Magdalene Heselers død giftede han sig anden gang med Kathrine Frørup. De boede ikke på Vallensgård, men derimod i Svaneke. Ligger begravet på Svaneke kirkegård, hvor Ancher Anthoni og Magdalenes store gravsten er bevaret, forsynet med begges våben. Anthoni Müller forsøgte i 1696 at søge kongen om at få adelig sædegårds frihed, men fik afslag. Han havde i Svaneke i 1687 besøg af Chr. d 5. i forbindelse med dennes besøg på Christiansø.

Kannikegård i Åker.

Præsterne ved domkirken i Lund dannede et ordnet samlag, som kaldtes Domkapitlet. De levede ligesom munkene et regelmæssigt liv i Klostret og kaldtes kanniker. De havde oprindeligt intet særeje, de levede i et fællesskab, men senere lempedes reglerne. Herefter fik de forskellige kanni-

ker indtægterne af kapitelgods, hvor fæsteindtægterne af Kannikegårdsgodset ved Åker kirke var en sådan indtægt for en kannik i Lund. Til kannikegodset i Åker var også en del jordegods i Skåne. Kannikegård i Åker, som oprindeligt lå tæt op til Åker kirkes østmur, blev i 1508 købt af ærkebiskop Byrge Gunnensen og indlemmet i Åker Præbende, som afgiften kaldtes, som også omfattede det før nævnte jordegods i Skåne. Herefter kaldtes gården Kannikegård. Der har neppe boet en kannik på gården. I dag er Kannikegård hjemsted for Landøkonomisk forenings konsulentvirksomhed, den er brændt 2 gange, Nu ligger den knapt 1 km vest for kirken. Oprindeligt har vore Kannikegårde tilhørt Domkirken i Lund, men efter 1658 antagelig overgået til kongen, Præsten Poul Ancher fra Hasle og Rutsker fik i 1659 Kannikegård i Åker som dusør for sin indsats ved opstanden i 1658, brugsretten over denne gård af Fredrik d.3. Efter reformationen blev Kannikegård benyttet som brug og bolig af præsten ved Åker kirke, mod at præsten betalte Præbendatus (den aftalte afgift) til den kannik ved Lund domkapitel, som havde indtægterne fra Åker præbende. Den tidligere præstegård blev solgt. I de første 40 år boede præsten Mikkel Sorth, og derefter Niels Tøgersen i 44 år. Den 3. præst fra ca. 1604 var Martin Laurentius Brünchius. Om ham fortælles, at han var drikfældig, passede ikke jorden, det lykkedes ham, at få gården ombyttet med en nyopført mindre gård, som lå nær det sted, hvor den gamle præstegård havde ligget. Men Brünchius døde kort efter, og har måske ikke nået at flytte til den nye præstegård, som senere er anvendt af hans efterfølgere. I 1744 sælger kongen alle sine gårde, herunder Kannikegård, den har også været brugt af kongen til at betale løn til forskellige embedsmænd. Læs yderligere i Åkerkirkeby 1346-1946 af C.I. Dam og H. K. Larsen side 24 .25 og 30. Kannikegård i Klemensker har antagelig tilhørt kannikegodset i Bodilsker, og antagelig også Kannikegård i Vestermarie.

Kort visende placeringen af de omtalte 2 riddersæder og 2o sædegårde.

Adelsvåben for slægter der forekommer blandt dette heftes aner.

